

Magyarország helye és helyzete az Európai Unióban

- Utolérés és alkalmazkodás -

A

Professzorok az Európai Magyarországiért Egyesület

I. PhD konferenciája

A konferenciát szervezte Prof. Dr. Mihályi Péter

Budapest, 2011

Magyarország helye és helyzete az Európai Unióban

- Utolérés és alkalmazkodás -

A

Professzorok az Európai Magyarorszáért Egyesület

I. PhD konferenciáján elhangzott előadások

Budapest, 2011. november 11.

Elektronikus könyv

Szerkesztette: Nagy Edit

Lektorálta: Prof. Dr. Mihályi Péter

Schlosser Mátyás II. PhD

Cement kompozit kísérletek hazai nád felhasználásával

Nyugat Magyarországi Egyetem Faipari Mérnöki Kar

Ciráki József Faanyagtudomány és Technológiák Doktori Iskola

Bevezetés

A cementkötésű termékek lehetnek lemezek vagy formatestek, kötőanyaguk portland- vagy magnezitcement. Vázszerkezetüket alkothatja fagyapot, cellulózrost, faapríték, faforgács, farost, vagy egynyári növény részecskék is.

Mióta a cement, mint a beton alapanyaga ismert, mindig voltak próbálkozások arra vonatkozóan, hogy a cementet más anyagokkal keverve, merev, különleges tulajdonságokkal bíró betontermékeket hozzanak létre. Sok kísérlet folyt a fával történő kombinálásra.

Az első cementkötésű, fa alapanyagú terméket 1895-ben készítették. Ez volt a Xilolit, melyet magnezitcement és fűrészpor összekeverésével gyártottak. Két térfogategység magnezit-magnézium-klorid vizes oldathoz egy térfogategység fűrészport adagoltak.

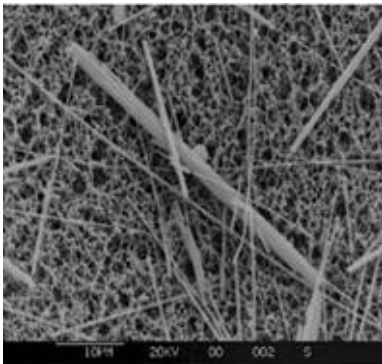
1. ábra: Heraklith lemezek

1908-ban szabadalmaztatták a világszerte elterjedt fagyapot-magnezit-cement szigetelő lapokat. 1914-ben hozták forgalomba, Ausztriába. Ezeket ma Heraklith néven ismerjük, hazánkban Nagykapornokon készülnek. A Heraklith Hungária Kft. 1990. óta állít elő portlandcement kötésű fagyapot lemezeket mely a jelenlegi építkezés nélkülözhetetlen anyaga.

Fontos megemlíteni a Velox márkanéven ismert termékeket, melyek portlandcement kötésű építőipari apríték lapok. Az alapanyagként lucfenyő hengeres fa mellett széldezkát is felhasználnak. A fa kéréget el kell távolítani, mert abban cementmérgek vannak. Az aprítás után a több centiméter hosszú 10-15 mm széles, 3-4 mm vastag részekből álló aprítékot keverőgépbe helyezik, ahol a cementtel és vegyi anyagokkal keverik össze. Az apríték-cement keverékhez alumíniumszulfátot, nátron-vízüveget, és mésztejet adnak a kötégysorsítás, a vízállóság és a szilárdság növelés céljából. Az apríték- cement keveréket ezután fa sablonokba terítik, középsíkjába fenyő léceket helyeznek, majd tömörítik nyomóhengerek segítségével. A lapok vastagsági méretét préseléskor a keretek egymásba nyúló fenéklapjai biztosítják. A lapokat 24 órán keresztül tárolják, az így megszilárdult lapokat kiütik a keretektől majd még 2-3 hétig pihentetik, ezután értékesítik. [1]

Hazánkban Szombathelyen, a Falco Zrt. -nél készülnek cementkötésű faforgácslapok hagyományos gyártástechnológiával. Az üzem alapanyaga elsősorban kérgezett erdeifenyő, portlandcement, nátron-vízüveg és víz.

A fa és egyéb lignocellulóz alapú cement kompozitok gyártására akkor jelentkezett fokozott igény, mikor az azbeszt tartalmú termékekről kiderült azok rákkelő tulajdonsága. [2] Az azbeszt termékek elterjedtségét mi sem bizonyítja jobban, mint, hogy csak az Egyesült Államokban 500000 t azbesztszálat dolgoztak fel az 1971-es évben.

2. ábra: Azbesztszálak elektronmikroszkópos felvétele

Válaszul az egyre növekvő igényekre, a fejlesztések egyik célja napjainkban a kötési idő, így végső soron a gyártási idő csökkentése. Erre kiváló lehetőség a karbonátosodási folyamat gyorsítása CO₂ gáz segítségével. [3] A Falco Rt. és a finn Rauma-Repola cég közösen megépített egy PLC vezérlésű üzemet, mely CO₂-os technológiával gyártott cementkötésű forgácslapot. A présből kijövő lap szilárdsága itt elérte a hagyományos eljárással készült lap 6-8órás kikötés utáni szilárdságát.

Egy másik fejlesztési irány a lapszerkezet homogenitásával kapcsolatos. Erre jó példa a rostcement termékek fejlesztése, mely technológiával akár hullámlemezek vagy csőtermékek is gyárthatók kiváló minőségben.

Új lehetőségek rejlenek abban is, hogy alapanyagként sokféle lignocellulóz nyersanyag használható. Általános probléma a faipar számára, hogy az energiaszektor jelentős állami támogatásokkal tud faanyagot felvásárolni. Ezzel ellehetetlenítik a lemezgyárak olcsó favásárlási lehetőségeit, így a fa alapú cement kompozit termékek versenyhátrányba kerülnek a piacon, így érdemes megvizsgálni milyen egyéb lignocellulóz alapanyaggal tudnánk helyettesíteni a fát.

Saját kutatás

Saját kutatásom abba az irányba folyik, hogy milyen egyéb lignocellulóz anyagok használhatóak, a már bevált fafajok mellett. Vizsgálataimat eddig elsősorban a Fertődi Nádgazdaságból származó, nádaprítékkal végeztem.

A Fertő tavon és csatornáin (magyarországi területen) mintegy 5-6000 ha aratható nádas található, míg a Balatonon a 1200 ha-ból 800 ha aratható. A learatható nád elméleti értéke hektáronként 10-12 t. Ez csak a Fertő tavon kb. 50 ezer tonna nádat jelent.

Ismeretes a nád üregeességéből fakadó jó hő és hangszigetelő tulajdonsága. Ugyanakkor a magas kóvasav és viasztartalom miatt jelentős a tartóssága is.

Ezekből kiindulva a nád, cement és kötés gyorsító adalékanyagok hozzáadásával kiváló építőipari alapanyag lehet. A nádat az emberek ősidők óta használják építésre, állatok takarmányozására, hangszerek készítéséhez. Több fajtája van ennek a növénynek:

- közönséges nád (*Phragmites australis*)
- olasz nád (*Arundo donax*)
- cukornád (*Saccharum officinarum*)
- kínai nád (*Miscanthus sinensis*).

Nálunk a közönséges nád az elterjedt.

A nádat felhasználása során egységnyi kévékbe kötik, amelyeket tetőfedő nádként hasznosítanak, vagy tovább feldolgozzák nádpallónak, nádszövetnek, amelyet leginkább ugyancsak az építőipar hasznosít. Ezeknek a termékeknek a legyártása során sok hulladék keletkezik, amit jellemzően komposztálnak, vagy elégetnek.

3. ábra: Fertőtavi nádas

A közelmúltban több új, náddal kapcsolatos fejlesztés és szabadalmi oltalom látott napvilágot. Ilyen a falazó-szigetelő panelszerkezet nádból, ami kötőanyagot nem tartalmaz, illetve a nádbeton, ami első pillantásra olyan, akár a szokásos betonblokk, de ez kavics helyett nádból és portlandcementből készül, ebből borosüvegtartó üreges téglákat gyártanak.

A fa-cement kompozitoknak nagy előnye van a hagyományos fa kompozitokkal szemben, ez az előny magában foglalja a korhadással szembeni ellenállóságot, tűzállóságot azbeszt hozzáadása nélkül, és a formaldehid kibocsátás teljes hiányát.

Ugyanakkor hátrányokat is meg kell említeni, ilyen például a hosszabb présidő, lassú kötési folyamat, a nagyobb a sűrűség. Ezek mellett a cement összeférhetetlen több fafajjal szemben: a hidratáció és így a cementkötésű kompozitok szilárdsága érzékeny a fa összetevőire. A víz-cement keverék feloldja a fában lévő víz oldékony anyagokat, melyek jelentős hatással vannak a cement kötésére.

A gyakorlatban előszeretettel adagolnak kötésszabályzó összetevőket, pl. $MgCl_2$ -ot, $CaCl_2$ -t, $Al_2(SO_4)_3$ -t. Ezek a vegyszerek a cement kötését meggyorsítják, így megelőzik a cukrok kötésgátló hatását.

Fertődi Nádgazdaságból kapott nádhulladékkal kezdett kutatásom egyik első lépése volt, a nád cukor, és tanninralom meghatározása:

- A tannintartalom átlagosan 0,6%
- A cukortartalom: kevesebb, mint 0,5%

Egyik sem kiugró érték, a vizsgálatokhoz szükséges volt a nád nedvességtartalmának meghatározása is, ami mintegy 10%-os.

Különböző nád-cemet receptúrákkal kísérleteztem. A cement kötése során az égetés alatt kialakult klinkerásványok (kalcium-szilikátok, kalcium-aluminátok) szilánkosodnak, felhasadnak és a vizet hidrátok formájában megkötik. Mivel ez exoterm folyamat, hő fejlődéssel jár, így könnyen nyomon követhető a hidratációs hőmérséklet változásának mérésével. [4]

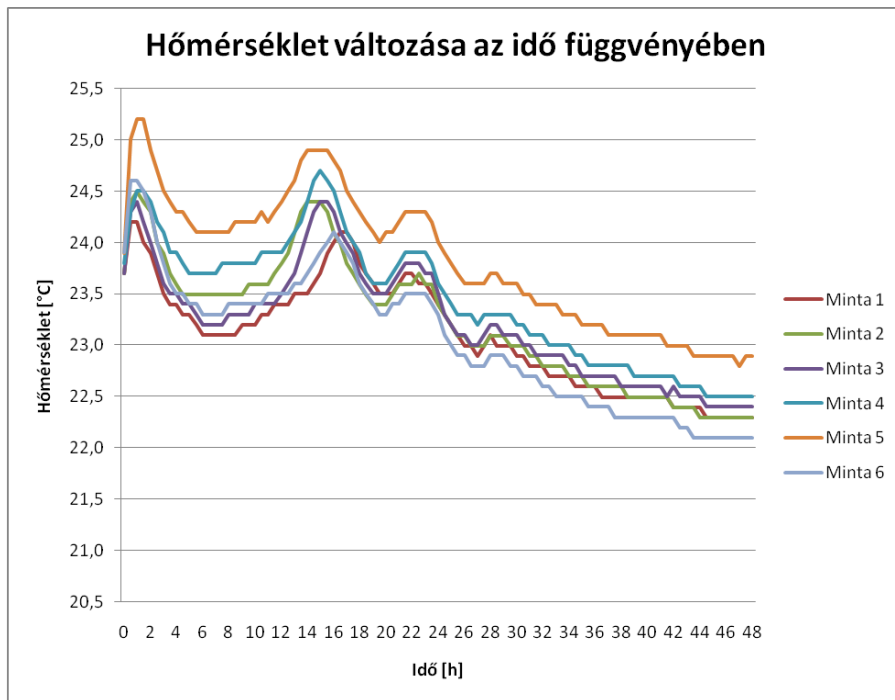
Méréseket végeztem az Ahlborn cég Almemo 8590-9-es műszerével, az AMR WinControl programmal kiegészítve. Ez a készülék egyszerre tíz minta hőmérséklet változását képes mérni és rögzíteni Excel táblázatba.

Az első próbálkozások nem hozták a várt eredményt, a nád-cement keverékek nem kötöttek meg, hőváltozás alig volt regisztrálható. Így új receptúrákat állítottam össze, nagyobb mennyiségű vízüveg adagolásával.

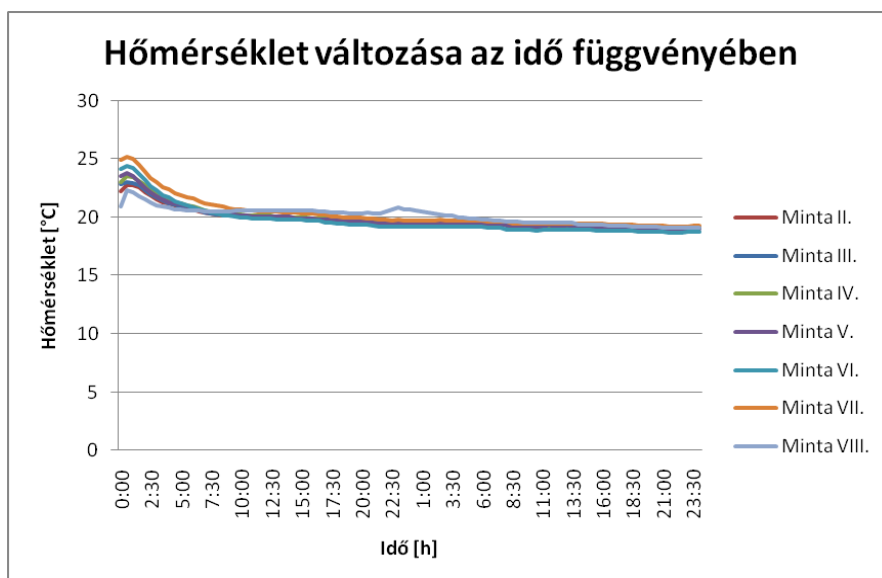
A vízüveg szintelen, olajszerű, víztiszta folyadék. Levegő hatására felgyorsul a bomlása, emiatt megfelelően zárt tartályokban tárolják folyékony állapotban. A minőségre és a koncentrációra nagyon kell figyelni a használata során.

A cementkötésű forgácslap gyártásánál a vízüvegnek két szerepe van. Az első a kötésgyorsítás, mivel a fában lévő cementmérgek kioldását csökkenti. A második szerepe a kezdeti szilárdság növelése.

Az újabb minták hidratációs vizsgálatait úgynevezett hidratációs görbéken ábrázoltam. Az első méréseimnél jól játszik, hogy a görbének két csúcspontja van, tehát az utókötés is jelentős hőfejlődéssel járt (4. ábra). A minták vízüvegtartalmát tovább növelve és a mérést megismételve a hidratációs görbén már csak egy kezdeti jelentős hőfejlődés látszik (5. ábra). Ez annak tudható be, hogy a nagy vízüveg mennyiség miatt a reakció hevesebben és gyorsabban játszódott le.

4. ábra: Hidratációs görbe

5. ábra: Hidratációs görbe

Sok próbálkozás után sikerült elérni, hogy szilárdan megkötő nád-cement kompozitot kapjunk és a legjobban sikerült receptúrával már elkészült több cementkötésű nád lap is.

A lapok 400x400 mm-es méretben, 12 mm-es vastagságban készültek 60°C-os préhőmérsékleten, 24 órás présidővel, a Fa- és Papíripari Technológiák Intézet Simpelcamp laborprésével.

6. kép: Cementkötésű nádlap terítése

A legyártott lapokból az MSZ EN 326 szabványnak megfelelő méretű próbatesteket vágunk ki a hajlítószilárdság és a rugalmassági tényező meghatározásához. A vizsgálathoz Fa- és Papíripari Technológiák Intézet INSTRON 5566 típusú anyagvizsgáló gépét használtam. A kapott eredmények sajnos elmaradnak a cementkötésű faforgácslapokról szóló MSZ EN 634-2-es szabványban előírt értékektől. A szabvány 9 N/mm^2 -es hajlítószilárdságot ír elő. A cementkötésű nádlapnál a legjobb érték, amit elértem eddig 4.431 N/mm^2 volt, de hozzá kell tenni, hogy ezek a lapok a vízüvegen kívül nem tartalmaznak semmilyen adalékanyagot. Az eddigi eredmények jelentős javulását várom nanotechnológiás összetevők adagolásával, például Montmorillonit azaz Bentonit és PDDA vagy más néven PoliDADMAC használatával.

A montmorillonit (hidratált kalcium-alumínium szilikát) nátrium kalcium alumínium és szilícium tartalmú monoklin kristályrendszerű kőzetalkotó ásvány. Kristályrácsa két tetraéderes Si-O síkháló között elhelyezkedő oktaéderes hidrargillit [alumínium-hidroxid $\text{Al}(\text{OH})_3$] rétegből áll; a hidrargillitrétegben az alumíniumot részben magnézium vagy vas helyettesíti. Ekkor a síkhálót, ha $\sim 25\%$ MgO, akkor szaponitnak, ha $\sim 20\%$ MgO és $\sim 3\%$ LiO hektaritnak, ha $\sim 30\%$ Fe_2O_3 nontronitnak nevezik. A kristályrács szerkezete: a tetraéderes síkhálóban csak minden második Si-O tetraéderhez kapcsolódik a közbülső hidrargillitréteg, mert a közbülső tetraéderek csúcsai kifelé fordulnak. Ezek csúcsán azután OH^- ionok foglalnak helyet, amelyek erősen hidratálódhatnak. Az egyes rétegek közötti távolság a beékelődő vízmolekulák számától függően változhat, ezért ez az ásvány a vízben könnyen megduzzad, és a rétegek harmonikászerűen eltávolodhatnak egymástól. A rétegek egymástól való távolsága a jelen levő kationok minőségétől és az ásvány jellegétől függ. A montmorillonitnak erős báziscserélő képessége van; jelentős a negatív töltésfeleslege. A

nedves montmorillonit erősen képlékeny, belső súrlódása kicsiny. vizet, kationokat, szervesmolekulákat, szennyeződések, stb. képes megkötni. Emiatt az élelmiszeripar és kozmetika szívesen használja. Az élelmiszeripar a bor, az almabor és ecet tisztításához, a sör stabilizálásához használja. Növényi és állati zsíradékok tisztításához, a gyapjú zsírtalanításához is kiváló. A patika és kozmetika iparban előnyösen kiváltja a lanolin és a vazelin használatát. Segíti a bőrön áthatolni a gyógyító vagy szépítő anyagokat.

Poly(diállil-dimetilammónium)-klorid a diállil-dimetilammónium klorid (DADMAC vagy DDA) egy homopolimere. A molekulatömege mólónként százezres tartományban van, egyet termékekben milliós is lehet. A PDDA-t rendszerint 10-50% szárazanyagtartalmú oldatban szállítják. Nagy töltéssűrűségű kationos polimer. A nagy töltéssűrűség jó flokkolási képességet ad neki. A DDA allil-klorid és dometil-amin egységek reakciójából képződik. A PDDA ezt követően gyökös polimerizációs szintézis útján jön létre szerves peroxid katalizátor jelenlétében. A két módosulata közül a pirrolidin szerkezetűt részesítik előnyben. Szennyvíztisztításban elsődleges szerves koaguláló szerként alkalmazzák, amely semlegesíti a negatív töltésű kolloidális anyagokat és csökkenti az iszaptömeget más szerves koaguláló szerekkel szemben. Rost és papíriparban a papírgyártás során az összetevők egyenletes eloszlását szabályozzák általa. Kiválóan rögzít az egyes eltérő összetevőket, pl. a rostokat a latex anyagokkal. Segíti a farostok és a nano agyagásványok (pl. a montmorillonit) rögzülését.

A fenti nagysűrűségű cementkötésű nádkompozit lapkísérletek mellett, kifejezetten hőszigetelési célokra használható lemezek gyártásával is próbálkozom. Ezeknél a lapoknál olyan nádapríték kerül felhasználásra, legalább kétharmados arányban, aminél a nád üreges, henger alakú formája nincs összetörve, csak a hosszú szálak vannak feldarabolva mintegy 30 mm-es részekre.

7. kép: Cementkötésű hőszigetelő nádlap terítéke

Megfelelő számú próbatest legyártása után, a Nyugat Magyarországi Egyetem Innovációs Központjában található készülékekkel fogom meghatározni a 25 mm-es vastagságú

cementkötésű nád kompozit hővezetési tényezőjét, melyet fagyapot lemezek tulajdonságaival (Heraklith) szeretnék összehasonlítani.

Összefoglalás, további célok

Céлом, hogy további vizsgálatokkal jól működő, csak kevés adalékanyagot tartalmazó nád-cement receptúrát kísérletezzek ki, mellyel megfelelő szilárdságú, a hagyományos cementkötésű faforgácslapok helyettesítésére alkalmas lapok gazdaságos gyártása lehetséges. Emellett a nád jó hőszigetelő tulajdonságait kihasználó, a cementkötésű fagyapotlemezek helyettesítésére alkalmas hőszigetelő lap vagy akár építőidom kifejlesztése is a terveim között szerepel.

Köszönet

Az eddig elért eredmények elérésében nyújtott segítségükért köszönettel tartozom konzulemseimnek Dr. Alpár Tibor egyetemi docensnek és Dr. Bejó László egyetemi docens és oktatási dékánhelyettesnek, a labormunkánkban nyújtott segítségért Selmeczi Éva intézeti mérnöknek, a kísérleti lapgyártásban nyújtott segítségért Bujdosó Antalnak és Hajdu Ildikónak, a kísérleti lapokból képzett próbatestek vizsgálatában nyújtott segítségért Ott Ágota doktorandusznak. Végül, de nem utolsósorban köszönöm a Professzorok az Európai Magyarországi Egyesületnek, hogy lehetőséget adtak munkám bemutatására.

Hivatkozások

- [1] Winkler András faforgácslapok
- [2] A. J. Majudar – V. Laus (1979): Fibre cement composites resarch at BRE Reprinted from Composites,
- [3] Alpár Tibor L. (2007): Farost- és faforgácslapgyártás gyakorlatok - Nyugat-Magyarországi Egyetem, Sopron
- [4] Takáts Péter (2007): Szervetlen kötésű kompozitok - Szaktudás Kiadó Ház, Budapest

Ábra jegyzék

1. ábra: Heraklith lemezek, forrás: Heraklith Hunkária Rt.
2. ábra: Azbesztszálak elektronmikroszkópos felvétele, forrás: dr. Weiszburg Tamás (ELTE, TTK) „Ásványok, kristályok, drágakövek – a szépségtől a félelemig” című kurzusa
3. ábra: Fertőtávi nádas, forrás: <http://allatvilagunk.hu>
4. ábra: Hidratációs görbe, forrás: a szerző saját munkája
5. ábra: Hidratációs görbe, forrás: a szerző saját munkája
6. ábra: Cementkötésű nádlap terítéke, forrás: a szerző saját felvétele
7. ábra: Cementkötésű hőszigetelő nádlap terítéke, forrás: a szerző saját felvétele

Témavezető: Dr. Alpár Tibor, Dr. Bejő László

Horváth Sarolta Noémi

Városrégiók fejlődése Magyarországon és az Európai Unióban

Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar

Jelen tanulmány célja annak megvizsgálása, hogy magyarországi körülmények között beszélhetünk-e, és ha igen, akkor milyen jellemzőkkel rendelkező városrégiókról. A magyarországi városrégiók területi lehatárolásának lehetőségeit, valamint Magyarország és más EU-beli városrégiók közötti főbb különbségeket figyelembe véve az egyik fő kérdés az, hogy mennyiben alkalmazhatóak vagy általánosíthatóak a nyugat-európai, vagy észak-amerikai fejlődési tendenciák.

A jelen városnövekedés nem arányosan módosítja a történelmileg kialakult városhálózatokat, hanem mindenekelőtt nagyvárosi növekedést jelent. A világ legnépesebb városainak listájáról az európai városok egyre inkább eltűnnek: a tízmilliós párizsi agglomeráció a tizenkilencedik (Párizs városnak közigazgatási határain belül csupán 1,8 millió lakos él), a legtöbb európai város az 1980-as évek óta csökkenő népességű. A hatalmas városi népességtömeg térbeli elhelyezkedése sem a 19. század nagyvárosaira, sem a 20. század városi agglomerációira nem hasonlít. Az agglomerációs körzetek nem egyszerűen nagyra nőtt városok, hanem többközpontú, új szerkezetű városrégiók. A mai – nagyobb kiterjedésű – nagyvárosi régiók többközpontúak, a régió települései között jelentős a funkcionális munkamegosztás. Például fontos termelő vagy kutatás-fejlesztési, vagy kulturális-oktatási funkciók telepednek a külső településekben. Különböző méretű, de egyenlő rangú települések horizontális együttműködése, hálózatban való működése váltja fel a korábbi többszintű tagoltságot. A decentralizált megoldások előnye a szereplők közvetlen érintettsége, helyi tudása, forrásmozgósító ereje, komplex területi szemléletmódja, a döntések nagyobb legitimitása, nyitottsága. Ugyanakkor az is tény, hogy a centralizált megoldások egyik előnye az egyenlő mértékben érvényesülő méltányosság, a területi kiegyenlítés szempontjának érvényesítése a területi szereplők esetleges önzésével szemben (Enyedi 2009).

A csomóponti (gazdaságfejlesztési, vonzaskörzeti) régió a gazdasági tevékenységek térbeli sűrűsödését veszi alapul, általában egy vagy több nagyvárost, mint térbeli csomópontot és vonzaskörzetét tartalmazza.

A csomóponti régió belüli kapcsolatok esetében el szokás különíteni a vertikális (a központba és visszairányuló), valamint a horizontális és kiegészítő kapcsolatokat.

A gyakorlatban kétféle csomóponti régió szemléletet lehet megkülönböztetni.

- közgazdasági felfogás: csak a gazdasági interakciókat tartja szem előtt. A régiók között átfedések lehetnek.

Figyelembe veszi a csomóponti régió lényegét (centrum és vonzáskörzete), de támaszkodik az intézményesült statisztikai adat- és információgyűjtésre. Pontosán megadhatók a határai.

A városrégiók kialakításának főbb szempontjai az alábbiak

a.) a valóságos szerveződés követésének elve: valós, közigazgatási, intézményi, természeti tényezők

- teljesség: minden település tartozik valahová,
- átfedés-mentesség: minden település csak egy térséghez tartozik,
- belső homogenitás: nincsenek nagy különbségek a térségen belül,
- funkcionális összetartozás, egység,
- területi összefüggőség: szomszédság,

b.) kompatibilitás – illeszkedés más térfelosztáshoz

- a történetiség figyelembe vétele,
- információval való feltölthetőség,
- közigazgatási térfelosztásokhoz való igazodás,

c.) kezelhetőség – a terület egységek optimális száma, mérete

- kis méretszóródás,
- áttekinthetőség,
- kis aggregációs információvesztés,
- irányíthatóság.

A fejlett országok mindegyike intenzív várospolitikát folytat, amelynek kitüntetett célpontjai a nagyvárosi térségek. Ez utóbbiak lényegüket tekintve versenyképességi telephelyként intézményesülnek a globalizáció és az „új regionalizmus” keretei között, ezért nevezik őket

városrégióknak. Kormányzási képességük minősége, ami többnyire horizontálisan több szektornak, míg vertikálisan a különféle területi szinteknek az együttműködését feltételezi, kulcstényezője a városversenyben való részvételnek. Mi több a városok növekvő szerepét az Európai Unió is aláhúzta várospolitikájában, azaz a városoknak át kell venniük a területi kohézióért viselt felelősséget. Feltehetjük tehát a kérdést, hogy merre tart Európa és milyen feladatok hárulnak Magyarországra nagyvárosi térségeinek intézményesítése tekintetében?

A budapesti agglomeráció a [Budapest](#) központtal kialakult településtömörülés. Ez a [magyar fővárost](#) és a vele szorosan együtt élő, gazdasági, infrastrukturális, munkaerő-piaci és szolgáltatási tekintetben egymásra utalt [településeket](#) foglalja magába. A budapesti agglomeráció egyközpontú tömörülés: Budapest egymaga az agglomeráció népességének több mint kétharmadát adja, a második legnagyobb városnak, [Érdnek](#) a népessége a budapesti lélekszám 4%-át sem éri el, a [népsűrűséget](#) vizsgálva pedig a központtól a perem felé nagyjából állandó a csökkenés.

A budapesti agglomerációhoz hivatalosan tartozó 81 település felsorolását a budapesti agglomeráció területrendezési tervét rögzítő 2005. évi LXIV. törvény tartalmazza. [2007](#)-ben e 81 településen összesen 2 457 787 fő élt, ami [Magyarország](#) lakosságának közel egynegyedét jelentette. Ebből a fővároson kívül 755 290-en éltek. A budapesti agglomeráció határait hivatalosan először [1971](#)-ben jelölték ki. Ekkor 43 település került az agglomerációs gyűrűbe, összesen mintegy 340 ezer lakossal, melyek közül a 183 ezer aktív kereső kétharmada a fővárosban dolgozott (KSH 2007).

A [szuburbanizációs](#) folyamat már az [1980-as években](#) jelentős volt, ekkor főleg a magánvállalkozók és a munkahelyhez nem kötődő értelmiségiek költöztek ki az agglomerációba. Az [1990-es években](#) a motorizáció nagyarányú fejlődésével a középosztály alsó rétegei is bekapcsolódtak a szuburbanizációba. A Budapestre költözés és a szuburbanizációs kiköltözés az 1990-es évek elejétől Budapest lakossága számának stagnálásához, egyidejűleg az agglomerációs települések egy részének gyors ütemű fejlődéséhez vezetett. Az agglomerációban a magántőke-befektetés egyre jelentősebbé vált, ami esetenként párosul állami nagyberuházásokkal (például autóutak, [Hungaroring](#)).

A hazai városrégiók területi lehatárolásának két – Magyarországon kevésbé használt – módszerének alkalmazására került sor 2010-ben (területi autokorreláció, illetve gravitációs modell). Ennek keretében megtörtént annak becslése, hogy a hazai várostérségek mennyiben

járulnak hozzá a nemzeti össztermékhez (GDP), illetve mennyiben változott súlyuk az 1990-es évek közepéhez képest. A vizsgálatok arra adtak választ, hogy a GDP nagyságának háttérében álló meglehetősen összetett gazdasági-társadalmi jellemzők szerint hasonló-e az egymással szomszédos, egymáshoz közeli városok, vagy sem. A jövedelem nagyságát nem lehet térbeli terjedési folyamatként értelmezni, és így az autokorreláció esetén azt mondani, hogy egy adott térségben az átlagos jövedelmek nagysága a környező térségek átlagos jövedelmének nagyságától függ (Dusek, 2004). A jól ismert társadalmi tapasztalatok, miszerint: „suba subához, guba gubához” „gazdagnak gazdag, szegények szegény a szomszédja”, a mikroszintű és a belső társadalmi térbeli egymásra hatásokat valóságosan meglévőnek jelzik (Nemes Nagy, 2007). Az eredmény részben meglepő lett: a vidéki várostérségek hozzájárulása a nemzeti érték termeléséhez nem nőtt, de a szuburbanizációs jelenség hatása kimutatható volt, mert a nem centrumtelepülések súlya emelkedett, ami a népesség, a munkahelyek és vállalkozások térbeli átrendeződésének az eredménye. A globális válság az együttműködés mennyiségi mutatóit visszavetette, de egyúttal ráébresztette a feleket a szorosabb, integráltabb kooperáció fontosságára. A fejlődés súlypontja az intézményi és személyes síkról egyre inkább áthelyeződik az üzleti életre és a személyi szolgáltatások piacaira, ahol az eredmények sokkal jobban mérhetők. A városrégió nagyságrendjétől függően, de minden esetben sikerült azonosítani a kulcsszereplők egy-egy jól definiálható körét, akik, mintegy katalizátorai a kapcsolatok fejlődésének. A tudásalapú helyi gazdaságfejlesztésre fókuszáló újabb empirikus vizsgálatok viszont azt is kimutatták, hogy nem mindegyik agglomerációs gazdaság sikeres, több nagyváros, ahol pedig mindig megjelennek az urbanizációs előnyök, lemaradt a globális versenyben (Lengyel 2007).

Porter (2000) szerint a piacok globalizálódása következtében napjainkra a statikus agglomerációs előnyök elégtelenné váltak, mivel a meglévő költségelőnyöket gyorsan kiegyenlíti a technológiai váltás felgyorsulása, a nyersanyagok és termelési tényezők olcsó és gyors beszerezhetősége, a munkaerő növekvő mobilitása, az alacsony szállítási és kommunikációs költségek stb. A versenytársak gyorsan utolérnek a piacvezető cégeket és ezzel megszűnnek azok költségelőnyei.

Somlyódiné Pfeil (2011) szerint a magyar nagyvárosok gazdasági fejlődésének előmozdítását célszerű lenne a településhálózat-fejlesztés két egymást kiegészítő elvének alkalmazása mentén végiggondolni:

I. A közszolgáltatásokhoz való egyenlő hozzáférés esélyegyenlőségének megteremtése, a kommunális infrastruktúra működtetésének optimalizálása, közlekedésfejlesztés stb.;

II. Versenyképes városhálózat létrehozása a nemzetközi láthatóság megteremtése céljával agglomeráció-igazgatási, továbbá kormányzási-modellek alkalmazásának támogatásával.

A területfejlesztési politika költségvetési eszközöket csoportosít át, ezt a közigazgatás intézményrendszerén keresztül teheti meg, ez indokolja a megyei vagy régiószintű területfejlesztési politikát, de tisztában kell lennünk azzal, hogy elmaradottság vagy fejlettség ezeknél kisebb téregységekben fogalmazható meg. A modern gazdaság elhelyezkedése főleg térhálózatokkal írható le. Magát a világgazdaságot a globális városok hálózata irányítja: e városokba települnek a transznacionális nagyvállalatok és a nemzetközi pénzügyi szervezetek döntési központjai. A termelő nagyvállalatok sem ipari körzeteket hoznak létre, mint a múlt század első felében, hanem gyakran nagy területre kiterjedő beszállítói hálózatokat, melyeket egy nagyvárosi vállalati központ szervez (Enyedi 2004).

Bizonyos értelemben a városhálózatok a régiók helyére lépnek. E hálózatokon belül kiemelkednek a döntési csomópontok, egyébként a hálózaton belül a városok között nincs alá-fölérendeltségi viszony, hanem horizontálisan – egyenrangúan – szerveződnek. A városok szintje, sikere attól függ, hogy a hálózaton belül milyen szerepeket tudnak maguknak szerezni (amit főleg a helyi társadalom versenyképessége határoz meg), s kevésbé fontos a vonzáskörzet – korábban meghatározó – jellege, fejlettsége. A technológiai fejlődés a távolságot a személy- és teherszállításban leértékeli, az információ- és tőkeáramlásban pedig gyakorlatilag megszünteti (Mészáros, 2003). A nagy esélykülönbség nem a településrendszer különböző szintjei között, hanem a hálózat elemei és a hálózatokból kirekedt települések (térségek) között alakul ki. A területfejlesztés új nagy kérdései: mi lesz a hálózatokból kirekedt térségek/települések gazdaságával és az ott élő lakossággal? Képesek-e önfenntartó helyi gazdaságot kifejleszteni? Képesek-e – s milyen funkciókkal, hogyan – a hálózathoz kapcsolódni? S a másik fő kérdés: a hálózatokba beépült városok helytállnak-e a versenyben? Képesek-e előnyt szerezni, vagy a kihullás fenyegeti egy részüket?

A nagyvárosok fejlesztésének irányai a nemzeti politikákban súlyponti szerepet kaphatnak. A fejlesztés céljait, stratégiai irányait meghatározzák a globalizációs kihívások, a hálózat jellege, illetve azok az új mozgató tényezők, amelyek Európában s Közép-Európában megfigyelhetők. A magyar regionális fejlesztésben, napjainkban egy új program körvonalazódik. Lényege,

hogy a hét nagyvárosunkat (Budapest, Debrecen, Győr, Miskolc, Pécs, Szeged, Székesfehérvár, Veszprém) célszerű növekedési pólussá fejleszteni. Ebben az átfogó megújításban meghatározó szerepet kap a tudás, az azt megjelenítő kutatás-fejlesztés és felsőoktatás. Külön kell foglalkoznunk talán egyetlen európai dimenzióval rendelkező nagyvárosunkkal, Budapesttel. A hazai regionális kutatások bizonyították, hogy a főváros megújítása nélkül nem, vagy csak nagyon lassan történik meg a további nagyközpontok átalakulása, illetve növelhető az egész városhálózat aktivitása (Rechnitzer, 2007).

Az európai területi fejlődésben a városhálózatnak meghatározó szerepe volt és lesz a következő évtizedekben, így nem tekinthetünk el azoknak a folyamatoknak a bemutatásától és értelmezésétől, amelyek jellemzik a kontinens városszerkezetét. Tapasztalni lehet, hogy a korábbi hierarchikus kapcsolatok szerkezete megbomlik, s egyrészt egy-egy nagy központ körül erőteljes koncentrálódás figyelhető meg, másrészt a városok közötti munkamegosztás is megváltozik. A századvég gazdasági és társadalmi folyamatai a városrendszerben is érvényesültek. Így a globalizáció hatására a nemzeti terek felbomlanak, azokat felváltja a kontinenst átfogó szerepkörök kialakulása, s ennek következtében a rendszer minden szintjén, különösen az egyre szélesebb funkciókat tömörítő városoknál a verseny kiéleződése figyelhető meg (Rechnitzer, 2004).

A hálózatok megjelentek a magyar gazdaság térszerkezetében is. Ez a térszerkezet három szinten tagozódik. Az első szint a globális hálózat benyomulása a magyar településhálózatba. A legfontosabb térelem itt a magyar főváros, mely tagja az európai metropolisok hálózatának, az európai és globális hatásokat elsősorban befogadó és az ország más részeibe továbbító kapuváros. E kapuváros jó működése nélkülözhetetlen feltétele az ország modernizálásának. Tévedés az a gyakori nézet, hogy Budapest túlzott mérete a leginkább orvosolandó területi egyenlőtlenség. Mindegyik kis- és közepes európai országban, ahol a városhálózat modern kibontakozása központosított államban zajlott le, van egy metropolis, de nincsenek erős középvárosok (ez a helyzet hazánkon kívül Dániában, Finnországban, Portugáliában, Horvátországban stb.). Ahol a decentralizált városfejlődés eredményeként több erős középváros jött létre (például Svájc, Hollandia), nincs valódi metropolis. Budapest gyakran dramatizált kiemelkedő szerepe tehát európai egybevetésben szabályos eset. A szakirodalom gyakran hivatkozik az agglomerációból fakadó előnyök szerepére az innovációs folyamatokban, ugyanis igen erős „városméret-gazdaságosság” tapasztalható például az egyetemi kutatások regionális gazdasági hatását tekintve is (Varga 2005). Közelmúltbeli hazai

kutatás szintén arra mutat rá, hogy a fővárosi régió (nemzetközi összehasonlításban) még mindig nem elég „koncentrált” és a további agglomeráció innovációs és makrogazdasági növekedéssel járhat (Varga és Schalk, 2004). A fentiek alapján mindazonáltal elmondható, hogy elsőrendű nemzeti érdek a kiemelkedő tőkevonzó és modernizációs képességű budapesti városrégió pozícióinak erősítése az európai nagyvárosi versenyben. A budapesti nagyvárosi régió, valamint e régiót Béccsel, a Balatonnal és talán Szegeddel összekötő tengelyek főleg a betelepült transznacionális nagyvállalatok kapcsolatain keresztül közvetlenül kötődnek a nemzetközi hálózatokhoz. A második szintet kisebb kiterjedésű regionális hálózatok jelentik, az országon belül s a határon kis távolságra átnyúlva. Ezek helyi kis- és középvállalkozások piaci kapcsolataiból, beszállítói kapcsolatokból épülnek fel. E kapcsolatokról csak néhány esettanulmányból van fogalmunk, a területi statisztikai adatgyűjtés erre nem terjed ki. Ezek szerint:

- a.) a hazai beszállítói kör csak lassan bővül, viszonylag kevés, fejlett technológiájú középvállalat felel meg a nemzetközi nagyvállalatok igényeinek,
- b.) e nagyvállalatok nyugat-európai beszállítóinak egy része Magyarországon is telephelyet hozott létre az idebetelepült transznacionális egység kiszolgálására,
- c.) a beszállítók földrajzi elhelyezkedése kevésbé koncentrált, mint a nagyvállalatoké, bár az ország fejlett régióiban nagyobb a sűrűségük (Barta, 2002).

A harmadik szintet a hálózatból kimaradó, a dinamikus tengelyek közé szorult, többnyire elmaradott falusi térségek jelentik. Ezek az ország minden részén előfordulnak, a legnagyobb kiterjedésben a Tiszántúlon, azután Észak-Magyarországon és a Dél-Dunántúlon. Ez a térség áll a ma vidékfejlesztésnek nevezett területfejlesztési részpolitika érdeklődésének homlokterében.

Egy rutinszerű termeléssel foglalkozó új vállalati telephelyet igen nagyszámú településben lehet azonos eséllyel megnyitni, az országon belül vagy azon kívül is. Ezzel szemben a magas szintű üzleti szolgáltatások, a gazdasági döntési központok, a kutatás-fejlesztési központok és a tudásalapú (az innovációknak köszönhetően gyorsan változó) termelési ágazatok világszerte nagyvárosi koncentrációra hajlamosak (Enyedi, 2004).

A telephelyválasztás a vállalat versenyképességét szolgálja. Versenyképességi tényező a földrajzi fekvés (közelség a dinamikus régiókhoz vagy várostengelyekhez), az

infrastrukturális helyzet, a településkörnyezet vonzó jellege, de mindenekelőtt a helyi társadalom minősége (szakképzettsége, vállalkozó hajlama, erkölcsje). A fejlett országokban terjedő, s hazánk gazdaságpolitikai célkitűzései között is szereplő tudásalapú gazdaság az innováció létrehozásának, befogadásának s elterjesztésének képessége szerint fejlődik. A speciális tudás jelenléte azért fontos versenyképességi elem, mert nehezen másolható. Ez a tudás nemcsak a legkorszerűbb, csúcstechnológiai ismereteket jelenti - s így nemcsak nagyvárosokban lehet jelen -, hanem a hagyományos iparágakban, a mezőgazdaságban, különböző szolgáltatásokban is (Cséfalvay, 1999).

Az európai regionális politika új súlypontot kapott: ez a városfejlesztés, a városi hálózatok, azok csomó- vagy végpontjainak megerősítése, illetve a városi gazdaság és élet minőségének javítása. A támogatási rendszerekben megjelenő, a következő évtizedre irányuló fejlesztéspolitikai célok és gyakorlatok arra is irányulnak, hogy az európai nagyvárosok új szerepköröket alakítsanak ki. Ezek a funkciók képviselik a fokozódó decentralizációt, a hetvenes évek végén megindult, majd napjainkra és a jövőben is erősödő folyamatot, ami a régiók gazdaság- és társadalomszervezési önálló szerepét jelenítik meg (Rechnitzer 2007).

A hazai nagyvárosok hálózata csak történelmi dimenzióban értelmezhető, így szükségszerű annak fejlődését, térbeli szerkezetét és kapcsolatait tanulmányozni, hogy közelebb kerüljünk a ma és a holnap folyamatainak megértéséhez. A nagyvárosok nem szigetek, hanem sokirányú együttműködésekkel élnek környezetükkel, s ezek a kapcsolatok a gazdasági mellett a társadalmi dimenzióban is egyre fontosabbá válnak. A nagyváros és környezete társadalmi szerkezetének átrendeződése nagyszerű példája a magyar modernizációnak, egyben előképe lehet a különféle társadalmi csoportok és rétegek országos szintű változásának (Rechnitzer 2007).

Az egyik ESPON (European Spatial Planning Observation Network, 2002–2006) program keretében (NORDREGIO, 2004) az európai városhálózatot vizsgálták. Az elemzés alapja az ún. funkcionális városi területek (Functional Urban Area – FUA) voltak, amely kiterjedt a gazdasági, az igazgatási, a közlekedési, az idegenforgalmi, a kulturális adottságok egységes szempont alapján történő számbavételére. A vizsgálat összesen 1595 funkcionális városi területet (FUA) határozott meg Európa huszonkilenc országában.

Az elemzések alapján lehatárolható volt az Európai Pentagon, a London–Párizs–Milánó–München–Hamburg által behatárolt terület, ahol a városok új funkciókat egyesítenek,

közöttük a hálózati kapcsolatok egyre erősebbek, a humánerőforrás-koncentráció magas. Potenciális integrációs zónának tekinthető a Prága–Pozsony–Bécs–Budapest térség is, ami a jövőben folytatódhat Zágráb irányába.

A kutatás alapján lehatárolásra kerültek az európai vagy transznacionális jelentőségű (ún. mega), továbbá országos, regionális és helyi szintű központok. A nagy, nemzetközileg kiemelkedő megaközpontokat öt kategóriába sorolták a következők szerint:

- *Globális csomópontok* (Global Nodes): a legnagyobb, leginkább versenyképes városrendszerek magas szintű közlekedési, kommunikációs kapcsolatokkal (London, Párizs);
- *Európa motorjai* (European Engines): erősen versenyképes, jelentős humán erőforrással és jó közlekedési, kommunikációs kapcsolatokkal rendelkező nagyvárosok (a Pentagon városai: München, Frankfurt, Milánó, Hamburg, Brüsszel, Stuttgart, Zürich, Amszterdam, Düsseldorf, Köln, a Pentagonon kívül: Madrid, Róma, Koppenhága, Berlin, Barcelona, Stockholm, Bécs);
- *Erős megaközpontok*: versenyképes, gyakran jelentős humán erőforrással rendelkező nagyvárosok (Helsinki, Manchester, Athén, Dublin, Göteborg, Torino, Genf, Oslo);
- *Potenciális megaközpontok*: kisebb, mérsékeltebben versenyképes, periférikusabb helyzetű nagyvárosok, az előbbieknél gyakran kedvezőtlenebb humán erőforrással rendelkező nagyvárosok (fővárosok: Varsó, Budapest, Prága, Lisszabon, valamint Lyon, Antwerpen, Rotterdam, Malmö, Marseille, Nizza, Nápoly, Bréma, Toulouse, Lille, Bergen, Glasgow, Edinburgh, Birmingham, Luxemburg, Palma de Mallorca, Bologna, Valencia, Bilbao, Aarhus, Bern);
- *Gyenge megaközpontok*: a potenciális megavárosoknál kisebb, kevésbé versenyképes, periférikusabb helyzetű, gyengébb humán erőforrással rendelkező városok (fővárosok: Bukarest, Szófia, Tallinn, Pozsony, Vilnius, Riga, Ljubljana, valamint Bordeaux, Le Havre, Genova, Sevilla, Porto, Katowice, Krakkó, Gdańsk-Gdynia, Wrocław, Poznań, Łódź, Szczecin, Temesvár, Valetta, Turku, Cork, Southampton-Eastleigh).

A megaközpontokat *a* dinamikus változások jellemzik, amelyek hordozói a jövőben a közlekedési, info-kommunikációs szolgáltatásaik és kapcsolataik fejlődése, a tercier és kvaterner szektor új profiljainak megtelepítése, olyan funkciók, intézmények befogadása, amelyek országos, transznacionális, esetleg kontinentális méretben érvényesülnek. Alapvető

kérdés, hogy képesek-e kapcsolatba lépni, együttműködni más, hasonló nagyságrendű városokkal, és így együttesen hálózatot alkotni, s ezzel új funkcionális tereket létrehozni. A fejlődés természetes alternatívája lehet több város esetében a funkciók leépülése, azok kimerülése. Ezek főleg a korábbi ipari koncentrációkat veszélyeztetik, ahol a gazdasági szerkezetváltás együtt járhat a városi környezet és a társadalom eróziójával. A kisebb, a „megaközpontokhoz” valamilyen módon kapcsolódó városkörzetek jelentősége részben az, hogy ezek a decentralizációs, dezurbanizációs városfejlődési folyamatok keretében a széttelepülés (népesség, gazdasági tevékenységek stb.) befogadói. A periférikus, vidéki térségekben a lokális központok jelentősége más, teljesebb körű, mint az urbanizált térségekben, ahol a többi centrum közelsége és a közlekedési kapcsolatok révén a szolgáltatások igénybevételének alternatívái rendelkezésre állnak.

Az európai városrendszert tehát a gazdasági funkciók tagolják, miközben egyre nagyobb területre van szükség, a városok terjeszkednek, növekszik a területi felhasználásuk. A területnövekedés együtt jár az infrastrukturális költségek emelkedésével, de a fokozott városi közlekedési forgalom is rontja a környezet minőségét. Település-agglomerációk alakulnak ki, amelyek aztán új kapcsolatokat és intézményeket kívánnak meg a város és környezete között, de a városi rendszerek, funkciók működtetésének is a korábbiaktól eltérő megoldásait kezdeményezik.

Magyarország sem mondhat le a nagyvárosi térségeiről, legyenek bár azok nemzetközi vagy nemzeti jelentőségűek. Magyarországon a rendszerváltás óta várat magára egy koncepciózus településhálózat-fejlesztési és várospolitikai meghirdetése. Az irányított, de legalább valamilyen szinten orientált városfejlődés jelentené a társadalmi-gazdasági fejlődés ösztönzésének, ma divatos kifejezéssel a versenyképességnek egyik kulcsát. Az erről az eszközről való lemondás csökkenti az ország esélyét az európai fejlődés fő sodrához történő felzárkózásban. Magyarország belépése az Európai Unióba, egyúttal azt is jelenti, hogy városhálózata minden tekintetben részesévé vált az úgynevezett európai városversenynek, amire a közigazgatásnak és a területfejlesztésnek megfelelő válaszokat kell adnia. Mindinkább kétségbevonhatatlan, hogy városaink csak vonzáskörzetükkel, agglomerációjukkal, régiójukkal együtt értelmezhetők.

Speciális feladatot jelent a határon átnyúló várostérségek kutatása. Az MTA RKK-ban végzett kutatás a korábbi hasonló tematikájú vizsgálatokhoz képest új eredményeket hozott:

- A városrégiók munkaerőpiacán belül az együttműködés erősödik, ez alól a magyar munkaerő romániai munkavállalása a kivétel, elsősorban a bérszínvonal különbségei okán;
- A várostérségek ingatlanpiaca egységesül, a külföldi lakó- és ipariingatlan-fejlesztők szerepe markánsabbá vált az elmúlt években;
- Az áramlások szűk keresztmetszeteinek felszámolása megindult, a szükséges fejlesztési programokat a két oldalon a partnerek egyeztették, a tervpályázatok futnak, de a tényleges fejlesztések időtávja ma még nem látható;
- A globális válság az együttműködés mennyiségi mutatóit visszavetette, de egyúttal ráébresztette a feleket a szorosabb, integráltabb kooperáció fontosságára;
- A fejlődés súlypontja az intézményi és személyes síkról egyre inkább áthelyeződik az üzleti életre és a személyi szolgáltatások piacaira, ahol az eredmények sokkal jobban mérhetők;
- A várostérség nagyságrendjétől függően, de minden esetben sikerült azonosítani a kulcsszereplők egy-egy jól definiálható körét, akik, mintegy katalizátorai a kapcsolatok fejlődésének.

Enyedi (2003) tapasztalatai alapján, az elmúlt negyedik század új jelenségeinek számbavétele alapján is úgy véli, hogy a jelenlegi – a nagyvárosi régiókban összpontosuló – városnövekedés üteme és formája hosszú távon nem tartható fenn. Nem tartható fenn a környezetterhelés okán; nem tartható fenn a továbbterjeszkedő nagyvárosi régiók irányítási, térszervezési rendszere, a dráguló gazdasági externáliák okán; nem tartható fenn a megvárosok meg bomló társadalmi egyensúlya okán.

Miközben a városok terjeszkednek, a szociális feszültségek új összefüggéseivel kell számolni. A belvárosok számos esetben kiürülnek, leépülnek, egyre veszélyesebbé válnak, a magasabb jövedelmű népesség a külső városrészekbe vagy agglomerációs településekbe költözik, s azokat követi a kereskedelmi és más szolgáltatások kitelepülése (push-hatás). Növekszik a bevándorlók száma (pl. más országokból), akik a belvárosi és lakótelepi városrészekben telepsznek le, megkezdődik az etnikai és kulturális alapú elkülönülés, fokozódik a bűnözés, labilissá válik a városi szerkezet (pull-hatás), ami aztán fékezi a befektetéseket, az új beruházók megjelenését.

Végezetül szólni kell a városi környezet minőségének fokozatos romlásáról. A csökkenő zöldterületek, a zaj- és légszennyezés, a dinamikusan növekedő hulladéktermelés és vízfogyasztás súlyos problémák elé állítják a városfejlesztést. Ezeknek a tényezőknek a mérséklése jelentős gazdasági erőforrásokat köt le, amit aztán mérsékelhetnek a csökkenő beruházások, s a gazdasági bázis leépülése következtében jelentkező városüzemeltetési problémák.

Irodalomjegyzék

Barta Gy. (2002): *A magyar ipar területi folyamatai, 1945-2000.* - Dialóg Campus, Budapest-Pécs. 272. o.

Cséfalvay Z. (1999): *Helyünk a nap alatt... Magyarország és Budapest a globalizáció korában.* Kairosz Kiadó, Budapest. 227. o.

Dusek T. (2004): *A területi elemzések alapjai.* Regionális Tudományi Tanulmányok 10. ELTE Regionális Földrajzi Tanszék, Budapest. 245. o.

Enyedi Gy. (2003): *Városi világ – városfejlődés a globalizáció korában.* Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar, Pécs 26. o.

Enyedi Gy. (2004): Regionális folyamatok a poszt szocialista Magyarországon. *Magyar Tudomány* 2004/9. 935-941. o.

Enyedi Gy. (2009): Városi világ. *Magyar Tudomány* 2009. 3. szám 295-302. o.

KSH (2007): *Társadalmi, gazdasági jellemzők.* KSH Tájékoztatási Főosztály. 116. o.

Lengyel I. (2007): Fejlesztési pólusok, mint a tudásalapú gazdaság kapuvárosai. *Magyar Tudomány*, 6, 749-758. o.

Mészáros R. (2003): *Kibertér. A földrajzi tudás új dimenziói.* Hispánia Kiadó, Szeged. 143. o.

Nemes Nagy J. (2007): Kvantitatív társadalmi térelemzési eszközök a mai regionális tudományban. *Tér és Társadalom* 21. évf. 2007/1. 1-19. p.

NORDREGIO (2004): *The Role, Specific Situation and Potentials of Urban Areas as Nodes in a Polycentric Development* [ESPON project 1.1.1] <http://www.espon.eu/> (Letöltve: 2011.11.04.)

Porter, M. E. (2000): Location, Clusters, and Company Strategy. In Clark, G. L. - Feldman, M. P. - Gertler, M.S. (eds): *The Oxford Handbook of Economic Geography.* Oxford University Press, 253-274. o.

Rechnitzer J. (2004): A városhálózat és a régiók formálódása. *Magyar Tudomány* 2004/9. szám pp. 948-959.

Rechnitzer J. szerk. (2007): Regionális központok és regionális fejlődés. *Magyar Tudomány* 2007/6. szám pp. 690-769.

Somlyódiné Pfeil E. (2011): Az új kormányzás terei a városrégiók. „Magyarország társadalmi-gazdasági helyzete a 21. század első évtizedeiben” Kautz Gyula Emlékkonferencia, Győr, 2011. június 15.

Varga A. (2005): *Innováció és kutatásfejlesztés Magyarországon* – Összefoglaló dokumentum. GKK Műhelytanulmány 2005 – 8. Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar, Pécs. 28. o.

Varga, A. - Schalk H. J. (2004): Knowledge spillovers, agglomeration and macroeconomic growth. An empirical approach. *Regional Studies* 38, 977-989. o.

Új tendenciák az Európai Unióban a könnyűszerkezetes készházak területén

Dávid Viktória Katalin

NymE FMK

Bevezetés

A kutatások során bizonyítást nyert, hogy napjaink egyre fontosabb és sürgetőbb kérdése az energiafelhasználás csökkentése, és a kimerülőben lévő fosszilis energiahordozók helyettesítése megújuló energiaforrásokkal. Ez három fő célkitűzéssel valósítható meg: az energiatakarékossággal (lakossági tudatformálás), az energiahatékonysággal (a meglévő rendszerek hatásfokának javításával), illetve a megújuló energiaforrások indokolt mértékű hasznosításával.

Az Európai Unió lépései

Természetesen az Európai Unió, mint a világ egyik meghatározó szereplője is felismerte a fent említett helyzet komolyságát és megtette a szükséges lépéseket. Három magasztos célt tűzött ki maga, és ezzel együtt a tagállamai elé:

- a Kiotói Egyezmény aláírása értelmében, az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentése szükséges legalább 20%-kal – az 1990-es szinthez képest – 2020-ra.
- az EU új éghajlatvédelmi csomagja kimondja, hogy 2020-ig kötelező minden tagállamban az energiafelhasználás 20%-os csökkentése.
- valamint 2020-ra a megújuló forrásból származó energiának a teljes uniós fogyasztás 20%-át kell kitennie.

Az Unió energiafelhasználásának mintegy 40%-áért valamint a CO₂ kibocsátás 36 %-ért jelenleg az épületek felelősek, az épületek túlzott energiafelhasználásáért pedig a nem megfelelő energiahatékonyság. Mindezek okán különösen fontos lenne az épületek energiateljesítményének javítása. Ennek megfelelően az EU kötelezővé tette egy energiahatékonysági tanúsítvány elkészítését minden új, valamint régi, de eladásra, vagy egy évnél hosszabb időtartamra történő bérbeadásra kerülő épületre, valamint az Európa Parlamenti képviselők 2010. május 18-án megszavazták az épületek energiahatékonyságáról szóló új uniós irányelvet.¹ A jogszabály értelmében a tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a 2020-tól épülő házak energiafelhasználása minimális legyen, a meglévő épületeket pedig lehetőség szerint fel kell újítani.

Az energiahatékonysági tanúsítvány egy épület energetikai jellemzőit mutatja meg, összegezve a nyereségeket és veszteségeket, különböző dokumentumok és mérések alapján. 2009. január 1-től minden új építésű ingatlannál kötelező elkészíttetni Magyarországon, a

---

¹ Forrás: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=IM-PRESS&reference=20090612FCS57088&language=HU> Letöltés ideje: 2010.09.12.

használatbavételi engedély kiadásához. 2012. január 1-től pedig a használt ingatlanok eladásakor, valamint az egy évnél hosszabb időtartamra történő bérbeadáskor is szükséges. Egy adott épületet aszerint minősít, hogy az adott épület funkcióra előírt, megengedhető energiamennyiséghez képest (100%) mennyit fogyaszt, százalékos arányban meghatározva. A megkapott százalék alapján pedig kategóriákba sorolja az épületeket. Az 1-es számú táblázatból leolvashatóak a Magyarországon megállapított kategóriák és a hozzá tartozó értékek.

A+	< 50% Különösen energiatakarékos
A	< 60% Energiatakarékos
B	61 - 90% Követelménynél jobb
C	91 - 100% Követelménynek megfelelő
D	101 - 120% Követelményt megközelítő
E	121 - 150% Átlagosnál jobb
F	151 - 190% Átlagos
G	191 - 250% Átlagost megközelítő
H	251 - 340% Gyenge
I	341% < Rossz

1. ábra Energiahatékonysági tanúsítvány

Az egyik alternatív megoldást jelenthetik a fent említett problémákra a készházak, különösen az új generációt jelentő aktív- és passzívházak, hiszen ezekre a típusú készházakra kevesebb hő-vesztés és ezáltal kevesebb energiaigény jellemző, ami pedig természetesen kevesebb rezsiköltséget és ezáltal többlet megtakarítást eredményez.

Készház

A MAKÉSZ (az Építési Vállalkozók Országos Szakszövetségének Könnyűszerkezet-építő Tagozata) meghatározása szerint, a készház előre elkészített, teljes magasságú falelemekből, lehetőleg saroktól sarokig, időjárástól függetlenül, ipari körülmények között legyártott külső falakból, válaszfalakból és tetőelemekből álló épület, mely elemeket a gyártóhelyen készítik, és az építkezésre szállítva egy előkészített alapon állítanak fel.² Fontos megemlíteni, hogy a készház kifejezés csak akkor helyénvaló, ha az ajánlat legalább a félkész házra vonatkozó szolgáltatásokat tartalmazza.

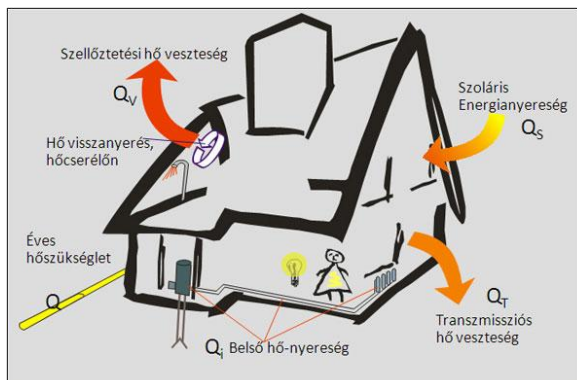
A félreértések elkerülése végett az Európai Készház Szövetség úgy határozott, hogy definiálja a fogalmat, és védjegyet hoz létre, amelyet csak azok a cégek használhatnak, akik a fenti megfogalmazásnak megfelelő terméket állítanak elő.

² Forrás: <http://www.keszhaz-centrum.hu/tanfolyam5.php?mx=10&chk=qwqwmqlpaykxooeuirnmcueq>
Letöltés ideje: 2010.11.25.

A készház általában – de nem minden esetben – favázis könnyűszerkezetes épület, de a fenti fogalmak alapján készülhet fémből, liaporból, sőt téglából is.

A készház előnyei között olyan szempontokat kell megemlíteni, mint a méretpontosság, a függőlegesség, a szabályosan burkolhatóság, az ipari gyártás és gyártmánytervezés miatt pontosan kalkulálható bekerülési költség, az állandó, ellenőrzött minőség, a reprodukálhatóság, az időjárási körülményektől független építhetőség, valamint a rövid, és pontos határidőre, minimális hibával történő kivitelezés.

Magáról az építkezésről elmondható, hogy környezetkímélő. A többségében gyárban elvégzett munka és a rövid kivitelezési idő miatt, az építkezés nem terheli sem a környezetet, sem a szomszédságot hosszú ideig.

2. ábra Egy épület energiamérlege (KAMPA Trendhaus Kft.)

A 2. számú ábrán egy tetszőleges épület energiamérlege látható. A „ $Q = (Q_i + Q_s) - (Q_t + Q_v)$ ” képlet értelmében a keletkező veszteségek (transzmissziós hő-veszteség, szellőztetési hő-veszteség) és a belső nyereségek (szoláris nyereség, belső hő-nyereség) különbségéből számítható ki az épületben, a kellemes hőmérséklet fenntartásához szükséges össz-energia (Q). A mai épületek többségében a veszteségek jóval meghaladják a belső nyereségeket. A hiányzó energiát azonban pótolni kell, ezt a feladatot látja el általában a fűtésrendszer. Ezzel szemben a készházak esetében a hő-veszteséget a hőszigetelésnek köszönhetően minimálisra lehet csökkenteni, így pedig a belső nyereség hatására többletet lehet a házban elérni, aminek következtében csak minimális energiára van szükség a ház fűtéséhez.

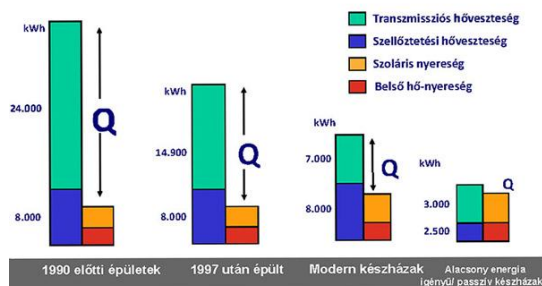
Passzív ház

Azok az épületek sorolandók a passzív házak közé, melyek fűtési, hűtési energiaigénye nem több mint 15 kWh négyzetméterenként évente. Tehát nagyon kevés energia szükséges ahhoz, hogy a lakásban kellemes 22-24 Celsius fok legyen.³

Egy másik megközelítés szerint a passzív ház egy rendkívül egyszerű alapelv szerint működik: a kifelé áramló hő-veszteséget minimálisra csökkentve, a beáramló napenergiát pedig maximálisan kihasználva, megfelelő szellőzés biztosítása mellett olyan rendszert alkot, mely

³ Forrás: <http://www.passzivhaz.com/Tervezes/Epiteszeknek/tabid/164/language/hu-HU/Default.aspx>
Letöltés ideje: 2010.09.12.

szinte önmagában gondoskodik a kellemes belső hőmérsékletről. A passívház szabvány alkalmazása új házak építése esetén a hagyományosan épített házakkal szemben 80-90%-os CO₂ kibocsátás csökkenést eredményez, mindössze 5-10% többletköltség mellett.⁴

3. ábra Különböző típusú épületek energiaigénye (KAMPA Trendhaus Kft.)

A 3. számú ábra jól vizualizálja a korábban leírtakat, vagyis hogy mennyivel kevesebb össz-energiára (az ábrán Q-val jelölt) van szükség az épületben a kellemes hőmérséklet fenntartásához egy passzívház esetén.

Aktívház

Az aktívház – a pontos definíció szerint – egy olyan készház, amely több energiát állít elő, mint amennyit elhasznál, vagyis az éves energiamérlege pozitív. Az aktívházak maguk termelik meg a működésükhöz szükséges energiát, sőt adott esetben még többletet is képesek elérni, melyet vissza tudnak táplálni az elektromos hálózatba.

Az egyik legfontosabb dolog az ilyen fajta készházaknál a hőszigetelés, mely azt a célt szolgálja, hogy a fűtéshez és a hűtéshez minél kevesebb energiára legyen szükség. A fűtés úgy működik az aktívházaknál, hogy a szellőztető rendszerbe villamos fűtő patronokat szerelnek, és ha szükséges, akkor ezek bekapcsolnak. Azt a minimális villamos energiát pedig, melyre egy aktívháznak szüksége van, megújuló energiaforrásokból nyeri a ház.

A hazai készház piac bemutatása

A készház piacon 2010 első felére jelentős visszaesést, utána lassú, fokozatos növekedést jósolt Kárpáti József, az ÉVOSZ Könnyűszerkezet-építő Tagozatának (MAKÉSZ) elnöke:

„A hagyományos szerkezetű lakások építésében körülbelül 50%-os visszaesésről beszélnek a piaci szereplők, a készházak esetében ez nem több 40%-nál. A minősített készházak kiváló energiatakarékosági paraméterei és megbízható minősége még a jelenlegi nehéz körülmények között is vonzerő az építetők számára” – jelentette ki Kárpáti József.⁵
 „Nyilvánvalóan készház-típusonként is változik a helyzet: a korszerűbb technológiával készülő, speciális ügyfélkörrel rendelkező készházas cégek és az alacsony árkategóriában

⁴ Forrás: <http://www.espan.hu/partnereink> Letöltés ideje: 2010.09.12.

⁵ Forrás: http://www.dunatv.hu/data/cms624371/CONSTRUMA_MAGAZIN.pdf
 Letöltés ideje: 2010.11.25.

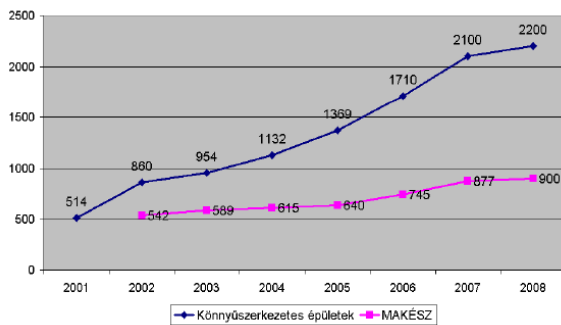
tevékenyekedők talán kevésbé érzik a megrendelések csökkenését, mint a többiek” – tette hozzá.⁶

A mai viszonyok között a korábinál is nagyobb hangsúlyt kell helyezni az energiahatékonysági előnyök kidomborítására, hiszen az elkövetkező évtized keresleti viszonyait valószínűleg nagymértékben fogják meghatározni az energiafelhasználás kérdései. Ez már csak azért is fontos, mert a környezetvédelmi tárca Klímabarát Otthon pályázata keretében négyzetméterenként akár 25 ezer forintos támogatást is lehet nyerni olyan házak építéséhez, amelyek az energiatakarékos szerinti A+ kategóriába sorolhatók. A támogatás 130 négyzetméterig jár, ami maximum 3 millió 250 ezer forintot jelent.⁷

A piaci szereplők arra számítanak, hogy ez a lehetőség valamennyire megmozdítja a piacot, hisz a készházakkal ezt az értéket könnyen el lehet érni. Ezen a téren egyértelmű előnyöket tudnak kínálni az érdeklődőknek, mivel a készházak gyártása és üzemeltetése is jóval kevesebb energiát igényel.

Amellett, hogy előtörőben van a már sokat emlegetett energiatakarékos építési mód, javulnak a cégek termékei is, és egyre pozitívabb a készházak megítélése. Az építetőknél is szemléletváltás történt: ma már nem csak a téglá és a beton a jó. Rájöttek, hogy Nyugat-Európában évtizedek óta kedvelt ez az építési mód, és így már a magyarok is kevésbé idegenkednek.

Ugyancsak előtérbe kerül a készházak másik nagy előnye: a kiszámítható, garantáltan jó minőség és a fix ár, azaz hogy az építető nincs kiszolgáltatva a kivitelezői munka bizonytalanságának. Természetesen ezek után mindenki arra kíváncsi, mennyi egy ház négyzetméter ára. Az ár nagyban függ a műszaki tartalomtól. Egy elfogadható műszaki tartalommal rendelkező készház építési költsége kb. 200 ezer Ft/nm.⁸

4. ábra Könnyűszerkezetes készházak száma Magyarországon (2001-2009)

Magyarországon a készházak piaci részaránya 2009-ben közel 13%-os volt, ez 2200 ilyen típusú új épületet jelentett (2001-ben ez a számadat még csak 514 volt), melyből MAKÉSZ-tag által készített, mintegy 900 db volt – olvasható le a 4. számú ábráról. Vagyis egyértelműen

⁶ Forrás: http://www.dunatv.hu/data/cms624371/CONSTRUMA_MAGAZIN.pdf

Letöltés ideje: 2010.11.25.

⁷ Forrás: http://www.epitesiportal.hu/cikkek/25-ezer-ftm2-elony-a-keszhazaknal_220.php

Letöltés ideje: 2010.11.25.

⁸ Forrás: <http://keszhazinfo.hu/2010/07/22/kiderult-mennyi-a-valos-keszhaz-nm-ar/>

Letöltés ideje: 2010.11.25.

elmondható, hogy az elmúlt évtizedben bővült a könnyűszerkezetes készházak száma és ezzel együtt aránya is a lakásépítések piacán.

A piac továbbra is bővülni látszik. Ezt a tényt támasztja alá két, egymástól független pozitívum is. Egyrészt, több mint öt évi előkészítő munka után megvalósulni látszik az első magyarországi Mintaház Park. A helyszíne Biatorbágy lesz, és a tervek szerint 2011/12-ben nyit majd meg, ez pedig jó esélyt jelenthet a meglévő piac gyors bővülésére.

Másrészt pedig általánosságban elmondható, hogy a nyugati (uniós) piacokon jóval drágábbak a készházak, mint Magyarországon: azonos kategóriájú épületért az ügyfelek gyakran a hazai ár dupláját fizetik ki, ezért a külföldi piacok óriási lehetőségeket rejtenek magukban. Az energiaválság hatására a kereslet is folyamatosan növekszik, Európa-szerte egyre népszerűbbek a készházak. Egy olcsóbb, ám a külföldi termékekkel azonos minőségű magyar készház versenyképes lehet a tagállamok piacain, hiszen az Európai Készház Szövetség tagjainak megállapodása szerint, a minősített készházakat gyártók termékei szabadon áramolhatnak az Unió piacán.

Az európai készház piac bemutatása

A határok nélküli Európa számos területen, így az építőiparban is komoly változásokat eredményezett. Az egyes tagállamokban érvényben lévő eltérő műszaki szabványok, előírások, vagy éppen ezek hiánya még jó néhány évre ad feladatot a szakembereknek. Az egységes épületfizikai határértékek meghatározása helyett, inkább egységes vizsgálati módszerek kidolgozását ill. a vizsgálandó legfontosabb paraméterek egységesítését tartja fontosabbnak az Európai Készház Szövetség⁹, melynek elsődleges célja a minőségi készházépítés feltételeinek megteremtése egész Európában. Az Unió tagállamainak többségében általános követelmény az épületszerkezet elkészültét követően egy légzárási vizsgálat lefolytatása. Az európai piacon forgalomba kerülő készházakkal szemben támasztott másik fontos követelmény pedig az egészségre káros anyagok kibocsátási határértékének vizsgálata.

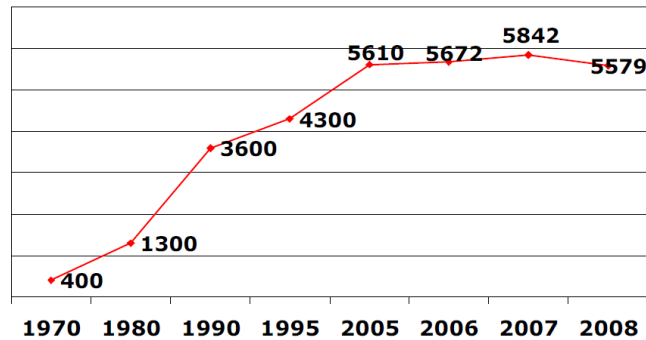
Ha egy kicsit a számok tükrében vizsgáljuk az európai készház piacot, akkor elmondható, hogy Észak-Olaszországtól Svédorszáig jelentős a készházak száma, a legkülönbözőbb stílusokban és tömegformálással. Nem csak családi házak, hanem sorházak is épülnek ebben a formában, ezenkívül az – akár többszintes – emeletréépítések sem ritkák. Ausztriában a családi házak 34%-a, Svájcban 80%-a készház.¹⁰ A fejlődést jól jellemzi, hogy Írországban – hazánkhoz hasonlóan – a kilencvenes évek közepén kezdte el terjeszkedését a [készház](#) piac, ma már azonban minden negyedik megépült ház [készház](#)-technológiával készül. A skandináv országok közül a már említett Svédországban a családi házat építtetők több mint 90%-a faszervezetű épületet készített.

Ausztria

Az osztrák készház piac már az 1980-as években komoly fejlődésnek indult és töretlenül növekedett egészen 2008-ig, mikor a világgazdasági válság hatására csökkenni kezdett. Szerencsére ez a csökkenés nem volt annyira jelentős, és inkább az építőipar visszaesésének, nem pedig a készházak háttérbe szorulásának volt köszönhető.

⁹ Az EFV állandó tagjai: Ausztria, Bulgária, Svédország, Svájc, Németország, Írország, Anglia és Magyarország. Megfigyelők: Oroszország, Olaszország, Lengyelország és Csehország.

¹⁰ Forrás: http://www.archiweb.hu/portal/index.php?option=com_content&task=view&id=2061&Itemid=77
Letöltés ideje: 2010.12.02.

5. ábra Az Ausztriában készült készházak száma (1970-2008)

Az 5. számú ábráról leolvasható, hogy a 2008-as adatok szerint összesen 5579 db készház épült Ausztria valamennyi tartományában, mely az összes új építések 33%-át tette ki. Ennek 84%-a a hagyományosnak mondható favázis megoldással készült, a maradék 16% pedig a következők között oszlott meg: 9% vasbeton, 4% téglá, 3% vegyes alapanyagok.¹¹

Amikor az osztrák készház piac kerül szóba, mindenképpen meg kell említeni a bécsi bevásárlóközpontnál lévő [Blaue Lagune készház-parkot, mely](#) óriási sikernek örvend nem csak Ausztria szerte, hanem a nyugati országokban lakó magyarok között is. A bécsi park nyitása előtt kb. 12% volt a készházak aránya, ma ez 30% fölött van Ausztriában. Ez egyértelműen bizonyítja, hogy kellett már egy meglévő piac, de utána kellett egy közös marketing-platform is a sikerhez.

Nagy-Britannia

Nagy-Britannia országaiban a készházak piaci részesedése továbbra is növekszik, a 2008-ban elfogadott kereskedelmi korlátozások ellenére. A készházak egyre kedveltebb, és fenntartható módszert kínálnak a minőségi építkezések területén.

Bár az építési ágazat az Egyesült Királyságban sem mentes a visszaesésektől, a készházak építkezések piaci részesedése 2010-ben elérte a 25,6%-ot az újonnan készült lakások terén – tudható meg a brit készház szövetség éves jelentéséből. A készházak részesedése Skóciában például egészen 75%-ig emelkedett az elmúlt években. Ugyanez az arány Angliában jelentősen kevesebb – 17% – de növekvő tendenciát mutat.¹²

Németország

A német készház-gyártó cégek a 2008-ban kibontakozó válság és a magánlakások építési engedélyének drámai csökkenése ellenére jól teljesítettek a 2009-es évben. A BDF (a Német Készház Szövetség) legfrissebb jelentése szerint kb. 5%-os növekedés volt a német készház piacon 2010-ben. Ezt a növekedést elsősorban a készházak energiaszegény üzemeltetése és alacsony rezsiköltsége eredményezte. A kiváló szigetelési tulajdonságokkal rendelkező fának – mint az épületek fő alapanyagának – köszönhetően, költség-hatékonyak tudnak lenni a készházak. Ez pedig manapság egyre fontosabb az építetők számára.¹³

Továbbá elmondható, hogy Németországban a történelmileg alacsony kamatok és az emelkedő energiaárak valószínűleg a készházak építőipar gyors fejlődéséhez fognak vezetni,

¹¹ Forrás: http://www.fertighaus.org/dyndown/fertigbau_2008_statistik.pdf Letöltés ideje: 2010.11.25.

¹² Forrás: <http://www.ukfta.com/#/facts-figures/4538892503> Letöltés ideje: 2010.11.25.

¹³ Forrás: <http://www.bdf-ev.de/german/verband/wirtschaft/index.html> Letöltés ideje: 2010.11.25.

hiszen az ingatlan más befektetési formákhoz képest jóval értékállóbb és megbízhatóbb befektetésnek mondható.

Svédország

A legújabb – 2010. októberi – felmérések szerint, a teljes értékesítési exportot is magába foglaló eladási mutatók a készház piacon 26%-kal nőttek, a 2009-es eredményekhez képest. A Svéd Statisztikai Hivatal adatai szerint a 2009-es évben 30%-kal estek vissza a lakásépítések az előző évhez képest.¹⁴ Svédországban azonban a csökkenés okozója nem csak a sokat emlegetett pénzügyi válság volt. Nagy gondot jelentett az is, hogy a svéd kormány nem vette komolyan az építőipar válságát és nem tett semmit a lakásépítések ösztönzése érdekében, annak ellenére, hogy demográfiai kihívásokkal kellett szembenéznie az országnak.

Ha csak a hazai piacot vizsgáljuk, akkor elmondható, hogy a fából készült készházak 2010. októberig közel 6%-os növekedést produkáltak. Ezzel mintegy 7500 új építésű készházat eredményezve a svéd piacon 2010 végéig. Ugyanez a szám, az előrejelzések szerint 2011-ben tovább emelkedhet, egészen 8000-ig.¹⁵

A jövő

Az EU éghajlatvédelmi csomagjának egyik célkitűzése az energiafelhasználás 20%-os csökkentése 2020-ig. Ahogy az a cikk elején is olvasható, az Unió energiafelhasználásának mintegy 40%-áért jelenleg az épületek felelősek, így különösen fontos az energiateljesítményük javítása ahhoz, hogy az EU elérje a CO₂-kibocsátási célkitűzéseit. Az Európai Parlamenti képviselők szavaztak: 2020-tól valamennyi felhúzott épület alacsony vagy nulla szén-dioxidkibocsátással és primer-energiafogyasztással kell, hogy rendelkezzen.

A képviselők 2010. május 18.-án megszavazták az épületek energiahatékonyságáról szóló új uniós jogszabályt. A 2020-tól épülő házak csak kevés energiát fogyaszthatnak, a meglévő épületeket pedig lehetőség szerint fel kell újítani.¹⁶

Az új energiahatékonysági jogszabály értelmében a tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a 2020 után épült épületek energiafelhasználása minimális legyen. Az új középületekre pedig már két évvel korábban vonatkoznak majd a szigorú energiahatékonysági szabályok. Az Unió anyagi támogatást is nyújt az új előírások teljesítéséhez.

A hagyományos házakhoz képest jelentősen energiatakarékos készházak ezzel új történelmet írhatnak azokban az országokban, ahol még kevésbé terjedtek el – mint például Magyarországon is.

Összefoglalás

Ahhoz, hogy a készház piac hazánkban is tovább növekedjen, azt kell tudatosítani az emberekben, hogy a készházak egy hosszabb távon megtérülő befektetést jelentenek, hiszen a csökkentett energiaigény alacsonyabb rezsiköltséget, és ezáltal többlet megtakarítást fog indukálni idővel, míg a CO₂ és egyéb üvegházhatású gázok mérsékelt kibocsátása környezetvédelmi szempontból fontos, mind a jelen, mind pedig a jövő generációi számára.

Természetesen a „hagyományos” készházakhoz képest az új tendenciát jelentő aktív- és passzívházak még inkább eleget tesznek a fent említett takarékosági és környezetvédelmi szempontoknak, így a jövőben várhatóan növekedni fog a számuk a lakásépítések piacán.

¹⁴ Forrás: http://www.tmf.se/web/Bygga_trahus.aspx Letöltés ideje: 2010.12.08.

¹⁵ Forrás: http://www.tmf.se/web/Bygga_trahus.aspx Letöltés ideje: 2010.12.08.

¹⁶ Forrás: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=IM-PRESS&reference=20090612FCS57088&language=HU> Letöltés ideje: 2010.12.02.

Az Európai Unió által hozott jogszabály valószínűleg nagyban segíteni fog mindezen célok elérésében, főleg akkor, ha az EU valóban anyagi támogatást is nyújt majd mindehhez. Ezzel új és környezetkímélőbb mederbe terelve az építkezéseket, valamint az emberek mindennapi életét.

Irodalom

http://www.archiweb.hu/portal/index.php?option=com_content&task=view&id=2061&Itemid=77

Letöltés ideje: 2010.12.02.

<http://www.bdf-ev.de/german/verband/wirtschaft/index.html>

Letöltés ideje: 2010.11.25.

http://www.dunatv.hu/data/cms624371/CONSTRUMA_MAGAZIN.pdf

Letöltés ideje: 2010.11.25

<http://www.ekt.bme.hu/Ujkiv4/2gy-mb-20100217.pdf>

Letöltés ideje: 2010.11.25.

<http://www.eladokiadoingatlan.hu/index.php?page=energiatanusitvany>

Letöltés ideje: 2010.12.02.

http://www.epitesiportal.hu/cikkek/25-ezer-ftm2-elony-a-keszhazaknal_220.php

Letöltés ideje: 2010.11.25.

<http://www.espan.hu/partnereink>

Letöltés ideje: 2010.09.12.

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=IM-PRESS&reference=20090612FCS57088&language=HU>

Letöltés ideje: 2010.09.12.

http://www.fertighaus.org/dyndown/fertigbau_2008_statistik.pdf

Letöltés ideje: 2010.11.25.

<http://www.keshaz-centrum.hu/tanfolyam5.php?mx=10&chk=qwqwmqlpaykxooeuirnmcueq>

Letöltés ideje: 2010.11.25.

<http://keszhazinfo.hu/2010/07/22/kiderult-mennyi-a-valos-keszhaz-nm-ar/>

Letöltés ideje: 2010.11.25.

<http://www.muszakilapok.hu/kornyezetvedelem/energetikai-optimalizalas-keszhazak-tervezese-soran>

Letöltés ideje: 2010.09.12.

<http://www.passzivhaz.com/Tervezes/Epiteszeknek/tabid/164/language/hu-HU/Default.aspx>

Letöltés ideje: 2010.09.12.

http://www.tmf.se/web/Bygga_trahus.aspx

Letöltés ideje: 2010.12.08.

<http://www.uktfa.com/#/facts-figures/4538892503>

Letöltés ideje: 2010.11.25.

Keresztes János

Papírból fát

avagy hogyan tudunk a lebomló csomagolóanyagok fejlesztésével hozzájárulni környezetünk élhetőbbé tételében

NYME Faipari Mérnöki Kar

Cziráki József Faanyagtudomány és Technológiák Doktori Iskola

Fa- és Papíripari Technológiák Intézet

A csomagolás és a csomagolás anyagai napjainkban egyre inkább előtérbe kerülnek. Környezetünk jelentősen szenved a rohanó és felgyorsult életünk melléktermékeivel, fogyasztási cikkeink már nem használatos csomagolásaival. Sok esetben tévesen hulladékként tekintünk ezekre a dolgokra.

Szabad megfogalmazásban hulladéknak nevezünk minden olyan anyagot, gyártási mellékterméket, kész, de már nem használatos termékeket, illetve ezek kombinációit, melyeket már nem hasznosítunk.

A csomagolásokat vizsgálva felmerül a jogos kérdés, csak a ma használatos csomagolási anyagok és csomagolási eljárások az egyedül használható megoldások a környezettudatos Ember számára?

Földünk klímája változik. A klíma változásáért és az egyensúly megbomlásáért a különböző hangzatos indokokat objektíven nézve részben az Ember a felelős. Amennyiben az Ember túl tud lépni a saját maga okozta egyensúly megbomlásának okai és felelősei keresésén, akkor és csak akkor megfordítható és remélhetőleg vissza is állítható az életünkhöz létfontosságú egyensúly. A klímaváltozással kapcsolatban szakértők nagy jelentőséget tulajdonítanak a széndioxid kibocsátásának, mint üvegházhatást okozó gáznak. A legnagyobb mennyiségben előforduló üvegházhatást okozó gázok közül messze nem a széndioxid a legjelentősebb, bár az előkelő második helyen szerepel a vízpára után.

CO₂-elnyelés növelése az egyik megoldás. A fa fotoszintézis útján a levegőből szén-dioxidot vesz fel, melyből a szénestestébe, (törzs, ág, stb.) építi be. A fa és a belőle készült alapanyagok és termékek tehát széntárolók, következőképpen képesek hozzájárulni az üvegházhatást kiváltó légköri szén-dioxid csökkentéséhez.

Ehhez jelentős szemléletváltozás kell!

A ma divatosan használt környezetbarát csomagolás tulajdonképpen egy lépéssel már az elérendő cél felé van, de közel sem megnyugtató a környezet terhelését illetően.

Mit is jelent a környezetbarát csomagolás?

Pillanatnyilag elegendő, ha kevésbé terheli a környezetet.

Lebomló csomagolás, hulladékmentes technológia a jövő megoldása!

Hosszútávon egyértelműen a lebomló csomagolásnak kell felváltania az eddig környezetbarátnak nevezett csomagolásokat.

Kulcskérdés a tudatos anyagválasztás!

Tudatos tervezéssel, megelőző felmérő munkával, megfelelő anyagok kutatásaival lényeges anyagmennyiséget tarthatunk körforgásban, használatban, mielőtt átmenetileg, vagy végleg terheljük vele élő környezetünket.

Már a felmérő munka keretein belül található és kutatásokkal találunk is alternatív megoldásokat környezetünk drasztikus terhelésének csökkentésére. Eddig ipari hulladékként kezelt anyagok válnak hasznos alapanyagok alkotó elemeivé, kiegészítve, esetenként kiváltva az eddig használatosakat. Az ebből adódó jelentős anyagi előny nem mindig jelentkezik azonnal. Komplex hozzáállással, átfogó tervezéssel, megfelelő anyagválasztással, termékfejlesztéssel, többutas csomagolások fejlesztésével egy környezetkímélő, részben vagy egészben hulladékként kezelt másod-nyersanyagokból akár hulladékmentes technológiák felé is mutató technológiát, terméket nyerhetünk. Ezek a potenciális széntárolók a csomagolások anyagaiban a fotoszintézis során megkötött szén továbbra is a termékben tárolják, ahelyett hogy visszaadnánk a természetnek. Ugyanakkor mivel csak természetes anyagokból épülnek fel, az esetleges elhasználódás után sem terhelik meg jobban a környezetet, mintha természetes módon a termőhelyen bomlanának le.

Ezeknek az anyagoknak a kutatásai hosszútávon, alkalmazásai már rövidtávon is jelentős anyagi előnyt jelenthetnek. A Magyarországon működő cégek és azok produktumai megfelelő csomagolás hiányában jelentős hátrányba kerülhetnek a nemzetközi piacon. A kutatások támogatásával, eredményeinek alkalmazásával ezeken a cégeken segíthet az új hulladék alapanyagokból fejlesztett csomagolás.

„A kutatás a Talentum – Hallgatói tehetséggondozás feltételrendszerének fejlesztése a Nyugat-magyarországi Egyetem c. TÁMOP 4.2.2.B-10/1-2010-0018számú projekt keretében, az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.”

Szakirodalom

- J. T. Kiehl and Kevin E. Trenberth (1997): Earth's Annual Global Mean Energy Budget. Bulletin of the American Meteorological Society. 78, 197-208.
- D. A. Bryant & N.-U. Frigaard (2006): Prokaryotic photosynthesis and phototrophy illuminated. Trends Microbiol 14 (11): 488.
- Prentice, I. Colin et al. „The Carbon Cycle and Atmospheric Carbon Dioxide.” In Climate Change: The Scientific Basis-Contribution of Working Group I to the Third Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change, eds. John T. Houghton et al., Cambridge, U.K.: Cambridge University Press, (2001): 183-237.
- C. van Riet (2004): Sustainable use of wood products and energy: conflict or opportunity? Management og Recovered Wood Conference proceedings (COST E31). Thessaloniki, p. 52-66.
- Frühwald, Welling, Scharai_Rad (2003) Comparison of wood products and major substitutes with respect to environmental and energy balances. ECE/FAO Seminar: Strategies for the Sound Use of Wood, Poiana Brasov, Romania. 24-27 March 2003.

Pap Tibor

A társadalmi felzárkóztatás kohéziós hozadéka:

az EU – eddig – hiányzó kisebbségpolitikájából fakadó hatékonyság veszteség és a felszámolását célzó szakpolitikák

SZTE/GTK-MA—PTE/BTK-Ph.D.

1. Elméleti kontextus

A gondolatmenet abból indul ki, hogy az eddigi kisebbségpolitikai diskurzusok a kisebbségek helyzetének jogi dimenzióját állították középpontban, s ezzel homályban maradt a politikai értelemben egy-egy tagállamon belül kisebbségben lévő közösségek társadalmi hátrányaiból származó gazdasági hatékonyság veszteség. Másrészt a jelen demográfiai trendek mentén, a myrdali ún. kumulatív okság természetéből kifolyólag az EU országokon belül új társadalmi törésvonal van kialakulóban: ez a társadalmi változás a jelenlegi többségek és az etnikai kisebbség (: romák) és/vagy a bevándorlók eltérő demográfiai jellemzőiből adódóan már középtávon is jól kivehető mintázatot alkot¹⁷.

1.1. A közösségi regionalizmus társadalomelméletileg releváns összefüggései

1.1.1. A képviselet és a területiség

Az etnikailag elkülönülő társadalmi nagycsoportok (közösségek) akkor tekinthetőek kisebbségieknek, ha a politikai rendszer – azaz a mindenkire kötelező döntések meghozatalának módja – intézményesen ki/elzárja őket a hatalom megszerzésnek lehetőségétől. Ehhez nem kell feltétlenül a kizárás látható eszközeit (pl. apartheid) alkalmazni. A közkeletűen demokráciaként emlegetett többségi elvű döntéshozatal is ilyen eredményhez vezet saját belső struktúrájának (a többség elvének) köszönhetően.

Másik alapvetőnek gondolt feltevés szerint a hatalom térben mutatkozik meg. A területhez szorosabban/lazábban kötődő képviselet a hatalom médiuma, amely segít annak formát ölteni (érzékeltetővé teszi). Ez az elv érvényesül a többségi, a listás és a vegyes képviseleti rendszerek esetében is¹⁸.

A harmadik feltevés szerint a térben koncentrált közösségek politikai emancipációja a szegmentálódás felé próbálja nyomni az adott politikai rendszert. Azaz az etnikai térelhatárolás szándéka nem valami ördögtől való, megalapozatlan követelés, hanem a

---

¹⁷ Az is prognosztizálható, hogy a két csoport területi helyfoglalása más társadalmi törvényszerűséget követ: előbbiek a leszakadó területeken az ún. szomszédságelv mentén növelik arányszámukat, utóbbiak a csomópontok (nagyvárosok) körül koncentrállódva alkotnak lokális (egyelőre csak egy-egy deklasszállódott városrészre vonatkozó) többséget.

¹⁸ A *területiség nullfokát* az egy körzetet képező szuperarányos rendszer jelenti, ahogy az – szinte egyedülállóan – Izraelben érvényes, azzal az apró kitételrel, hogy ennek háttérében a már emlegetett gyanú hermeneutikája nem tudja nem belelátni a területi elv mentén koncentrállódó/szegregálódnó etnikumok (palesztínok) legitim (demokratikusan bevett eszközökkel történő) háttérbe szorításának szándékát.

képviselői demokrácia belső struktúrájából is fakadó törekvés. Hiszen, ha hatalomra kívánnak kerülni, akkor számarányuknak megfelelően kialakított térszerkezetre/döntéshozatali szintre van szükségük.

1.1.2. A népesedési folyamatok térbeli alakulása

A közösségek számarányának egymáshoz viszonyított alakulása elsősorban a demográfiai folyamatokra vezethető vissza (l. Chizzali, 2010). Ha egy adott területen különböző jellemzőkkel rendelkező közösségek élnek, akkor a téreloszlás előbb-utóbb instabillá válik. Az azonos/hasonló jellemzőkkel bíró közösségek természetes önreprodukciója nincs jelentősebb kihatással a már kialakult téreloszlásra (l. az 1. és a 2. mellékletet), ám az egy adott területen (állam, nagyrégió) belül jelenlévő eltérő tendenciák (romák, bevándorlók eltérő demográfiai mutatói), a migráció (be és kitelepülések) és az asszimiláció ezt nagyban képes befolyásolni (vö. a 3., a 4., az 5. és a 6. melléklettel).

1.1.3. A gazdasági folyamatok térbeli leképeződése

A regionális gazdaságtan eredményei ráirányítják a figyelmet a gazdasági tevékenységek térbeli koncentrációjából (agglomerációk) származó folyamatokra. Itt olyan, zömmel pozitív, extern hatások jelennek meg, amelyek nélkül egy-egy fejlesztési régió nem válhatott volna azzá, ami (Lengyel-Mozsár, 2002). Ebből kifolyólag számolni kell azzal is, hogy a politika a maga szűkös erőforrásait – jó esetben – egy-egy általa uralt térség felvirágoztatására fordítja. Emiatt a többségi politika által nem, vagy csak nehezen uralható térségek a politika szemében automatikusan leértékelődnek.

Ez konkrétan azt jelentheti, hogy elmaradnak a versenyképesség szempontjából szükséges extern hatásokat biztosítandó infrastrukturális/oktatási 'beruházások', hiszen azokat politikailag ésszerűbb a közvetlen szavazatmegterülést biztosító 'saját' területre koncentrálni. Az etnika közösségek által 'uralt', területek így előbb-utóbb hanyatlani kezdenek. Ez még akkor is így történhet, ha közigazgatásilag nem is különülnek el a többségi társadalom által lakott részekről. Ennek következtében beindul a spontán regionalizálódásuk. Más szóval a hátrányok szintjén – az ún. kumulatív okság alapján – válnak homogén (értsd: elmaradott) régióvá.

Ezt észlelve a kérdéses területek közösségeinek tagjai

- a) elvándorolnak további státuszvesztésüket megakadályozandó
- b) igyekeznek a hátrányt mérséklő önszerveződésbe kezdeni.

Ebben az esetben gazdaságilag is megalapozódik a regionalizálódási folyamat. Történik ez annak ellenére, hogy a centralista ideológia tudatosan, a többségi elv pedig spontán módon el akarja a gazdasági/politikai régióvá válást kerülni. A terület veszít népességmegtartó képességéből, periferizálódik.

2. A kisebbségi/bevándorló-kérdés „europaizálódása”

A 2010-es ún. Sarrazin-ügy és az azt követő, a bevándorlók társadalmi felzárkóztatását középpontba állító viták valamint a roma stratégia terítékre kerülése új keretek közé emelte a kisebbségekkel kapcsolatos szakpolitikák EU-s megítélését: a korábban többségében jogi és szociálpolitikai diskurzusból gazdaságpolitikai (humán erőforrás-gazdálkodási) kérdés lett, amely már középtávon is befolyásolja az EU, mint gazdasági nagytérség versenyképességét a globalizálódott piaci viszonyok között. Ilyetén az ezzel kapcsolatos kihívások kezelése immár nem tekinthető egy-egy tagállam belügyének, hanem a közösség egyik központi témájává lett.

2.1. A problémahalmaz alakváltozatai: a Barca-jelentéstől a Sarrazin-tézisig.

Az uralom többségi formájának globális válságára a különböző lokalitások szintjén egymástól markánsan eltérő megoldási kísérletek születtek. Ezek egyaránt képesek lehetnek jól szolgálni a kitűzött cél elérését. Ahogy téves értelmezésük EU-szintű akadállyá is válhat.

Az EU kohéziós és regionális politikája, azok létrejötte óta, a centrum-régiók és kevésbé szerencsés sorsú területeke fejlődésének szakpolitikai összehangolhatóság tekintetében viták keresztüzében áll. A 2008-as válság komoly problémaátértékelési hullámokat is gerjesztett.

Fabrizio Barcanak Danuta Hübner biztosasszony felkérésére az EU regionális politikájáról írott 2009-es, szakmai körökben majdnem a Sarrazin-tézisekkel azonos nagyságrendű vitát kiváltó, jelentése¹⁹ (a továbbiakban a Barca-jelentés²⁰) 10 pontba sűrített előirányzatának 8. pontjában az eddigi GDP kiegyenlítéses szemlélet helyett hat gazdaságpolitikai szempontból megkerülhetetlen prioritására tesz javaslatot (l. Illés, 2010., illetve Nagy, 2009²¹.):

- - az innovációk - a klímaváltozás
- - a migráció - a gyermekek
- - a szakképzettség – az öregedés

Meglátása szerint az EU-támogatásokat e prioritásokra kell korlátozni. Az első kettő kivételével e felvetések megjelennek Sarrazin elhíresült téziseinek hátré-indikátorai között is.

A kérdéskörhöz való okkeresés során a német szakpolitikus azonban ezeket a problematikus gócpontokat főként a bevándorlók „számlájára írható”, azok társadalmi csoportját „jellemző”, az ún. német ’munkatársadalom’ a lényegéből kifordító jelenségghalmazként írja le:

- *átlag alatti munkaerő-piaci integráltság,*
- *átlag feletti függőség a szociális ellátórendszerektől,*
- *átlag alatti részvétel az oktatásban és a képzésben,*
- *átlag feletti termékenység,*
- *területi szegregáció és hajlam a párhuzamos társadalom kialakítására, az oktatásra,*
- *átlag feletti vallásosság, melyben növekvő szerepet kap az iszlám hagyományos, illetve fundamentalista értelmezése,*
- *átlag feletti bűnözés, az egyszerű utcai erőszakos bűnözéstől kezdve, a terrorista tevékenységig bezárólag.*²²

2.2. A területpolitika megújításának kisebbségpolitikai hozadéka

A területpolitika megújítását célzó Barca-jelentésben és az ahhoz hasonló javaslatokban/törekvésekben sok megfontolandó gondolat, a problémák reális felvetése található. E gondolatok mellett azonban – nyílt, vagy burkolt, módon – de mindegyikben benne foglaltatnak a források újra felosztására, a régi tagországok irányába való átcsoportosításukra vonatkozó tendencia (V.ö.: Illés, 2010). Amelyek a bevándorlók és a romák társadalmi integrációjának az azonos alapú kérdéseit tovább távolíthatják egymástól. A másik közös

---

¹⁹ „Danuta Hübner, regionális politikáért felelős uniós biztos és Fabrizio Barca, az olasz pénzügyi és gazdasági minisztérium főigazgatója. A biztos megbízásából elkészített jelentés kijelöli az európai kohéziós politika alapelveit, és ajánlásokat fogalmaz meg egy tíz pillérré épülő átfogó reformra.” L: *Barca-jelentés: az uniós kohéziós politika reformjára vonatkozó javaslatokat terjeszt elő Danuta Hübner és Fabrizio Barca.*

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/09/642&format=HTML&aged=0&language=HU&guiLanguage=en> l.d.: 2011.04.04.

²⁰ „A jelentés szerint a kohéziós politika átfogó reformra szorul. Területspecifikusabb megközelítésre van szükség, **egyértelműbben meg kell különböztetni a gazdasági és a társadalmi célokat** (kiemelés tőlem, PT), világosabban tükröződnie kell a fennálló problémáknak a mutatók használatában és a hatástanulmányokban.” *Független szakértői jelentés az európai kohéziós politika jövőjéről.* = Háttér munka a DG Regionál. Panoráma 29. http://epa.oszk.hu/01400/01414/00017/pdf/2009_29_21.pdf. l.d.: 2011.04.04.

²¹ V.ö: A Barca-jelentés célkitűzései és prioritásai (Nagy, 2009) = 1. számú melléklet, a szöveg végén.

²² A felsorolások magyarított összefoglalóját a következő webhelyről találjuk: http://vastagbor.blog.hu/2010/09/13/sarrazin_konyve (l.d.: 2011.04.04.).

vonás ezekben a felvetésekben, hogy azok a belső problémák eszkalálódását külső hatások felerősödésére vezeték vissza.

2.3. A kisebbségek/bevándorlók „felelőssége”

A romák és a bevándorlók így „felelősek” lesznek a nyugati típusú társadalmak gazdasági teljesítőképességének a visszaeséséért. Sarrazin megoldási javaslatai egyoldalú és elfogult hozzáállást is mutatnak, s korántsem alap nélkül kerültek a rasszizmus-topik alá a német/nemzetközi politikai elméletek mediatizált diskurzusterében:

- *Minden, szociális támogatásban részesülő munkaképes bevándorlót közmunkára kötelezne, mégpedig minden törvényes munkanapon.*
- *Azoknak, akik nem tudnak elég jól németül, kötelezővé tenné a napi részvételt egy nyelvtanfolyamon.*
- *Igazolatlan hiányzás esetén csökkenne a szociális támogatás összege.*
- *Családegysítést, a korábban bevándorolt külföldi egyén családtagjainak áttelepülését Németországba csak azok számára engedélyezne Sarrazin, akik igazolni tudják, hogy a kérvény beadását megelőző három évben állami (szociális) támogatás nélkül biztosították saját megélhetésüket.*
- *A házastársával egy háztartásba költöző feleség tíz éven át nem lenne jogosult semminemű szociális ellátásra.*
- *Hároméves kortól kötelezővé tenné a bevándorló családok gyermekei számára az óvodába járást, hogy rendszeren megtanuljanak németül.*
- *Igazolatlan hiányzás esetén a gyerek után járó szociális pótlékból csak az élelmezésre szánt összeget kapná meg a családfő.*
- *Kötelezővé tenné a bevándorló gyerekek beíratását napközi otthonos iskolákba, ahol egész nap német pedagógusok felügyelete alatt lennének, és – francia példára – megtiltaná fejkendő viselését az oktatási intézményekben.*

Bár csomagja ebben a formában nagy politikai ellenállásba, de ugyanakkor – a német közvélemény-kutatások szerint – hasonlóan magas társadalmi támogatásban részesült.

3. Szeged MJV antiszegregációs programja

Ahogy az az előző fejezetből is látszik, a Sarrazin-tézisek nem egy addig ismeretlen jelenséget kíséreltek meg felszínre hozna, hanem sokkal inkább már közszájon forgó és szakpolitikai kutatások révén külön-külön aránylag feltártak, de mindenképpen ismertnek mondható tendenciákat jelenítettek meg egy közös platformon. A Sarrazin által megfogalmazott 'társadalmi integráció' számos eleme ott szerepel a politikai napirenden lévő felzárkóztatási programokban, akár a nyugat-európai bevándorlókról, akár a kelet-közép-európai roma közösségek társadalmi beilleszkedéséről is legyen szó. Így feltételezhető, hogy azok is szorosabb társadalomelméleti vizsgálatra szorulnak. (Én is ezt teszem Szeged Megyei Jogú Város szakpolitikai elképzelésének vonatkozó tervezetével/stratégiájával ebben a fejezetben.)

3.1. Szeged antiszegregációs tervezetének alapjai:

A dokumentum²³ (a továbbiakban: Szeged ASZT) az ún. integrált városfejlesztési stratégia részeként rendel cselekvési tervet²⁴ a megyeszékhelyen belüli szegregátumok²⁵

---

²³ Szeged MJV antiszegregációs terve – 2008. http://www.szegedvaros.hu/letoltesek/cat_view/302-varosfejlesztes.html?start=10. l.d. 2010.08.21.

²⁴ „Az Antiszegregációs Terv célja, hogy a város felmérje azon területeit, ahol a szegregáció már megindult, illetve ahol előrehaladott állapotban van [...] kidolgozzon a szegregáció oldására irányuló programokat.” (l.m., 5. o.)

kezeléséhez. (Az azokban élő népességnek a várost jellemzőhöz képest eltérő mutatóiból²⁶ adó társadalmi/gazdasági hátrányok kapcsán fellépő problémákhoz.) Így szegregátumnak számít:

„Az Integrált Városfejlesztési Stratégia III., az egyes városrészek helyzetelemzését tartalmazó fejezetében bemutatásra kerültek azon kisebb területegységek, ahol a népesség társadalmi összetétele és a terület fizikai jellemzői kedvezőtlenebbek. Az alábbiakban meghatározásra kerülnek a legrosszabb státuszú területek, ahol a szegregáció folyamata már megjelent, előrehaladott állapotban van, illetve ebből a szempontból veszélyeztetett területrészek számítanak.

Szegregátumnak azon területeket nevezzük, ahol az aktív korú népességben belül a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és a rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya mindkét mutató esetében magasabb, mint 50%.

Várostervezetileg a szegregátumoknak alapvetően két típusa határozható meg:

A) A városszövetbe ágyazódott szegregált, szegregálódó területek (telepszerű környezet)

B) A városszövettől elkülönült, alapvetően nem lakófunkciójú területekbe ékelődött szegregátumok (telepek).” (I.m., 5. o.)

A magyarországi anti-szegregációs tervek (v.ö.: pl. Kecskemét antiszegregációs terve, Petrás, 2008)²⁷ abból indulnak ki, hogy a KSH-adatok alapján beazonosított városterületek jellegét meg kell változtatni. (A szlömösödés megállításával, város-rehabilitációs folyamatok beindításával.) Illetve, hogy az ott lakók ebben a tekintetben releváns mutatóinak (képzettség, foglalkoztatottság, egészségi állapot) ’feljavításával’ olyan típusú társadalmi integráció veszi kezdetét, amely a magyar polgárok politikai jóváhagyása mellett teszi társadalmilag hasznosabbá az ilyen területeken élőket. (V.ö.: Nagy Henrietta, 2009.)

3.2. Szeged MJV antiszegregációs célkitűzései

Szeged is ennek a hozzáállásnak a szellemében fogalmazta meg a maga stratégiáját:

„A szegregálódott területek részleges vagy ad-hoc beavatkozásokkal nem kezelhetőek.

E területeken különösen hangsúlyosan területi alapú beavatkozásokat kell tervezni, amelynek elsődleges eszköze az egy helyszínre költöztetett alacsony státuszú népesség szétköltöztetése (kiemelés tőlem – a szerző), területi koncentráció csökkentése, magasabb státuszú csoportok területre vonzása.

Ezzel párhuzamosan pozitív irányú változás csak a társadalmi integrációt-reintegrációt szolgáló komplex eszközök – munkaerő-piac, oktatás, szociális hozzáférés, társadalmi

---

²⁵ „A szegregáció azt jelenti, amikor egy településen belül a különböző társadalmi helyzetű emberek földrajzilag is elkülönülnek. Tipikus példák a városi szegénynegyedek, vagy a falusi cigánytelepek.

A szegregáció azért rossz dolog, mert nem teszi lehetővé, hogy kitörjenek az emberek a szegénységből. Ha valaki szegény, de jó környéken lakik, akkor jobb eséllyel talál munkát, megélhetést, vagy legalább jó iskolát a gyerekeinek. Amely szegény azonban telepen lakik, az a környezetében is csak hasonlóan kilátástalan emberekkel találkozik, és nem lát kiutat a szegénységből. Nem csak ő maga, de még a gyermekei sem fognak munkát találni, pénzt keresni - és adót fizetni, hogy Önnek is könnyebb legyen.

A szegregáció ellen lehet tenni. Nem csak nagy, országos méretekben: kicsiben is, sőt: egész biztosan azon a településen is, ahol Ön lakik. Ezt a kis füzetet azért szerkesztettük, hogy felhívjuk az Ön figyelmét néhány korszerű anti-szegregációs eljárásra, amelyet Magyarországon már kipróbáltak.” Nagy Gábor Dániel: **Előszó.** = Letenyei László (szerk.): *Antiszegregáció.* DARTKE, Szeged, 3. o. http://www.dartke.hu/files/9/176/antiszegregacio_ajanlas.hu.pdf l.d.: 2011.04.08.

²⁶ Az eltérő mutatóknál az alap a ’legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők’ és ’a rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők’ populáción belül a többsége egy-egy adott városrészben (l.: i.m., 5. o.).

²⁷ A neten szinte minden nagyobb magyar településnek megtalálható a vonatkozó tervezete, itt azért Kecskemét városét hoztam fel példaként, mert azt az MTA RKK Alföldi Tudományos Intézetében készítették, s ilyetén kell rendelkezzen regionális gazdaság- és társadalom-(á)talakítási fedezettel.

kirekesztettség csökkentése – következetes, hosszú távú, fókuszált alkalmazásától várható, amelyet az eddigi hazai és külföldi tapasztalatok is bizonyítanak.” (L.: Szeged ASZT, 42. o.)

A fentiekhez még két alapelv is tartozik:

A) az eszközrendő beavatkozás a meglévő szegregátum térbeli és a népesség számbeli növekedését nem eredményezheti;

B) a szegregátumból való kiköltöztetés csak integrált lakókörnyezetbe történhet (l.: u.o.).

Ez a törekvés elsődlegesen a hátrányos helyzetűek (nagyobbrészt romák) területi koncentrációjának a csökkentésére irányul. Alapeszközét pedig az iskolai diszkrimináció felszámolásában vélte felfedezni. (V.ö.: Szűcs, 2010.) A szemlélet háttérében az a ki nem mondott feltételezés áll, hogy a romák élethelyzetéből (és életviteléből) fakadó szegregációs tüneteket (re)szocializációval és munkahelyteremtéssel lehet orvosolni. Sarkosan fogalmazva: roma származású magyarokat kíván integrálni a társadalomba (v.ö.: Sarrazi tézisei, 2. és 3. o.).

Ez a felülről tervezett beavatkozások egyik archetípusa.

3.3. Az eddigi szakpolitikák belső ellentmondásainak az összefoglalása.

A nano-technikai társadalmi/gazdasági beavatkozás képességének hiányában egyelőre a társadalmi beavatkozások többségének, köztük a deszegregációs kísérleteknek a kimenetelek nem igazán tervezhető meg. Azok inkább tartoznak a jóslás, semmint az előrejelzés diskurzusterébe. Saját, 'nyugati' látásmódunk foglyaiként egyelőre nem igazán van okunk az optimizmusra. A Sarrazin-könyv, illetve a Barca-jelentés által felvetett problémák gazdasági értelemben mindenképpen relevánsak²⁸. Az eddig felvetődött megoldási javaslatok tekintetében ez már kevésbé bizonyos²⁹.

Ha csak a magyarországi anti-szegregációs politika gazdaságpolitikai vonatkozásainál maradunk, megállapítható, hogy a beavatkozó (többségi, relatíve jobb létben élő) társadalom nem kíván támaszkodni a 'felemelni' kívánt populáció társadalomstatisztikai jellemzőiben rejlő olyan potenciálra, mint pl. az eltérő termékenységi mutatók. Az egyik fő kérdés, hogy az a deszegregációs programok maradéktalan (sic!) megvalósítását követően jobb helyzetbe került, egymást jelentős mértékben metsző nagycsoportok (romák, mély szegénységben élők) gyermekvállalási kedve (: kultúrája) illeszkedni fog-e a többségi társadaloméhoz (ahol 1,3 gyerek jut egy szülő korban lévő nőre) vagy – a gazdasági modellektől amúgy sem idegen szemlélet szerint – a szegénység felszámolásával a gyermekvállalási kedv nem változik (marad a 3 körüli értéken)?

Ez utóbbit – a teljes integráció stratégiája mentén is – nehéz feltételezni.³⁰

Makrogazdasági értelemben ez nagyjából az jelenti, hogy a látható szegénység gócpontjainak felszámolása együtt fog járni a társadalom előregedését Európa-szerte jellemző tendencia felgyorsulásával. Azaz azt a nagyságrendnyi transzfert, amit addig az eltérő demográfiai mutatókkal rendelkező nagycsoportoknak a többségi társadalomba való teljes belesimítására használtak fel anélkül, hogy azok makro szempontokból előnyös jellemzőit – nanotechnológiai beavatkozásokat a társadalom szövetében is lehetővé tevő eszközök hiányában – megkísérelték volna megtartani, a folyamat beteljesedésével más típusú szociális kiadások – hogy most csak a nyugdíjrendszer fenntarthatóságára/-tarthatatlanságára utaljunk – fedezésre kell fordítani³¹.

²⁸ Mégha megfogalmazásuk, azok ún. 'keretezése' (frameing) politikailag semmiképpen sem tekinthető korrektnek.

²⁹ A vonatkozó oktatás-, identitás- és kisebbségpolitikai fenntartásaim kifejtésére itt és most nincs lehetőség.

³⁰ Arról nem is beszélve, hogy annak megvalósulása bizonyos szempontból az integráció sikertelenségét jelentené, hiszen ezek a csoportok a korábban elemzett deszegregációs stratégiák implicit reszocializációs feltevéseinek nem tudnának eleget tenni ha a gyerekvállalási hajlandóságuk (ami jelen esetben a kulturális értékrendjük egyik – még véletlenül sem lebecsülendő – indikátora) maradt a 'megváltoztatásra ítélt' állapot 'szintjén'.

³¹ Így fennáll annak a lehetősége, hogy deszegregátoraink a legjobb tudásuk és jó szándékuk mellett is stratégiailag cselekedtek (v.ö.: Habermas, 1994, 246.), mégha annak nem is voltak a tudatában.

Talán ha nem a többségi társadalom elvárásainak kiterjesztéséből indultak volna ki a kezdeteknél, hanem az 'egész' versenyképességének növelése érdekében a 'részek' heterogenitásának tolerálását, sőt azoknak a folyamatba való közösségi szintű bevonását is szem előtt tartották volna, akkor valamivel jobb kimenetelre is számítani lehetne. Ehhez azonban a habermasi „szisztematikusan eltorzított kommunikáció” (v.ö.: Habermas, 1994, 247-249.) rendszerlogikáját is explicitté illenők tenni. Itt első sorban olyan, a habermasi gondolatkörből kinövő jogvédő diskurzus által is használt, bevett és problémátlanak tetsző fogalmakat kellene a luhmanni *szociológiai felvilágosodás* revízióján átfuttatni, mint a *hatalom* és a *többségi elven alapuló képviselő* illetve az ugyanerre alapozott *döntéshozatal*. Azaz nem a deszegregációs politikák által kitűzött cél, nem is a tágabb értelemben vett probléma felismerése, hanem a megoldási javaslatok során implicite tételezett a többség demokratikus uralmára építhető homogén társadalomszerkezet ítéli összességükben kudarcra az eddig felmerült stratégiákat...

4. A roma stratégia, mint társadalom-innovációs projekt

A magyar EU-csatlakozás szinte minden tekintetben adaptív magatartásra, a régi tagállamok szintjének utolérésére készítette Magyarországot. Az új kihívás korai felismerése, valamint a 2011-es magyar elnökség során EU-szintre emelkedő roma stratégia olyan helyzetet teremtett, amely a magyar politikum számára az egész közösség számára irányadó szakpolitikai eljárások napirendre tűzését tette lehetővé. (Itt szeretném hangsúlyozni, hogy régi tagállamokat inkább sújtó 'bevándorlási probléma' és az újonnan csatlakozók elé kihívást állító roma integráció kérdése a szakpolitikai megoldások tekintetében azonos jellegű, bár nem teljesen egyforma eszköztár bevetésével megoldható/megoldandó feladatokat ró Unióra.)

Magyarország a más-más alakban megjelenő, de azonos gyökerű probléma rá inkább ható felének megfogalmazás és EU szintű tematizálása tekintetében iránymutató feladatott vállalt, amely tudatosítása tovább nem volt halasztható. És ez a 2011-es elnökség során az ún. Roma Stratégia (a továbbiakban: RS) megalkotásának Európai Unió szinten való feladat kijelölésével került a jövőbeni EU-s szakpolitikák alakítását is meghatározó programmá.

4.1. Magyarország nemzeti szintű javaslata a roma stratégia szakpolitikáinak kialakítására³²

Felvetésem egyelőre csupán, a stratégia jelenlegi státusára való tekintettel a megoldások politika-elméleti és szakpolitikai gyakorlatának kereteit igyekszik felvázolni. A kisebbségpolitikai intézményrendszerek a területi és a személyi elvű autonómiák társadalmi egyenlőségeket orvosolni igyekvő törekvéseit, s azok összefüggő rendszerét próbálja meg felvázolni. A térben is koncentrálnak megjelenő egyenlőtlenségek (a nagyvárosi képzetlen bevándorlók és a vidék lemaradó térségeiben koncentrálnak, etnicizáló szegények) az EU gazdaságpolitikáját egyaránt új dimenziókat nyitnak: az új, a munkahelyek teremtésével a versenyképességet előtérbe állító gazdaság- és a vidéki egyenlőtlenségeket mérsékelni hivatott területpolitika az EU szintű politikaalkotás számára egyformán megkerülhetetlenül. Magyarországnak ebben a tekintetben a megoldások terén is útmutató eljárásokkal kell előrukkolni a közeljövőben, ha a gazdasági felzárkózás terén (foglalkoztatottság, a humán erőforrás hatékonysága) nem akar végképp lemaradni. Ehhez az RS tervezetében a következő célokat és a majdani szakpolitikákat keretbe foglaló, itt kiemelő, a romák társadalmi

³² Ez a tanulmány lezárásakor még csak tervezett, az előadás elhangzása előtti napon zárult a koncepció társadalmi vitája, s a dokumentum fejlécén végigvonul a figyelmeztetés, hogy egyelőre a kormány még nem döntött – nincs végleges formája. V.ö.: RS =

<http://www.kethanodrom.hu/attachments/article/1598/Strategia%20tervezet.pdf>.

helyzetének elemzéséből levont következtetéseket szeretném most – egyelőre csak felsorolásszerűen megemlíteni:

4.1.1. A roma stratégia fő célmegjelölései

„A célok elérésében – a társadalmi problémák meghatározó jellemzőit tekintve – az alábbi horizontálisan érvényesítendő célkitűzéseket tartjuk meghatározónak:

1. tartósan munkanélküli **aktív korúak munkaerő-piaci esélyeinek javítása;**
2. **a gyermekek szegénységének csökkentése;**
3. a szocializációs és szocio-kulturális hátrányok leküzdése;
4. **a roma nők iskolai és munkaerő-piaci hátrányainak csökkentése;**
5. **a hátrányos helyzetű területek lemaradásának csökkentése, a területi hátrányokból származó társadalmi hátrányok mérséklése.**” (RS,9.)

4.1.2. Demográfiai következtetések

1. *A roma népesség életkori összetétele lényegesen fiatalabb népességet mutat, mint a nem roma népességé – a roma népességet rendkívüli mértékben érinti a gyermekszegénység. A gyermekszám emelkedésével nő a családok elszegényedésének esélye. A tervezettnél több gyermeket vállaló családok között az elszegényedés kockázata kétszer nagyobb, mint ott, ahol a család saját elképzeléseinek megfelelő számú gyermek született. A gyermekszegénység csökkentésére kidolgozandó stratégia egyik eleme a családtervezés tudatosságának növelése lehetne.*

2. *A roma népesség többsége a társadalmi gazdasági problémákkal jelentős mértékben sújtott régiókban (az Észak-magyarországi és a Kelet Magyarországi régióban) és hátrányos helyzetű térségekben él. A hátrányos helyzetű térségekre célzott programok hatékony beavatkozási lehetőségeket kínálnak a roma lakosság helyzetének javítására.*

3. *A roma népesség hátrányos helyzete több, egymással szorosan összefüggő társadalmi, gazdasági probléma eredője. Csak a több problématerületre egyszerre koncentráló, átfogó problémakezelési megoldások, komplex programok vezethetnek eredményre.*

4. *A roma nők társadalmi-kulturális okokból többszörös diszkriminációval érintett csoportnak tekinthetők, ugyanakkor a tradicionális családszerkezetben betöltött szerepük folytán a családokat célzó programok kiemelt célcsoportja lehetnek.*

5. *A romák helyzetének jobbítását (is) célzó beavatkozások nyomon követéséhez, értékeléséhez nem rendelkezünk megfelelő eszközrendszerrel. Hiányoznak a rendszeres, egymással összevethető adatokat tartalmazó kutatások, nem rendelkezünk rendszeres adatgyűjtésekkel a roma népesség problémáit illetően.*

6. *A romákat sújtó diszkriminációs jelenségekkel és előítéletekkel szemben hatékony intézkedésekre van szükség. (RM, 30.)*

4.1.3. Oktatáspolitikai következtetések

1. *Oktatási rendszerünk nem képes megfelelő mértékben csökkenteni a halmozottan hátrányos helyzetű gyerekek családi környezetéből fakadó hátrányait.*

2. *A roma népesség jelentős iskolai, képzettségi hátrányokkal jellemezhető a többségi társadalomhoz képest. Bár tapasztalható a képzettségi szint emelkedése, ez kevés ahhoz, hogy ennek nyomán csökkenjenek a társadalmi különbségek (időközben a többségi társadalom képzettségi szintje is emelkedik). Fel kell gyorsítani a roma népesség iskolai felzárkózását.*

3. *A társadalmi, kulturális háttérű oktatási hátrányok annál sikeresebben ellensúlyozhatók, minél korábbi életkorban kezdjük meg a felzárkózás támogatását. Az óvodai felzárkózási programoknak kiemelt jelentősége van a későbbi hátrányok kialakulásának megelőzésében. A hátrányos helyzetű térségekben a hiányzó óvodai kapacitásokat meg kell teremteni.*

4. *A minőségi oktatási szolgáltatásokhoz való hozzáférés jelentős területi egyenlőtlenségekkel jellemezhető.*

5. Az oktatási intézmények között jelentős minőségi különbségek vannak. Épp ott lenne a legnagyobb szükség a legjobb minőségű – a társadalmi hátrányokat érdemben ellensúlyozni képes – szolgáltatásokra, ahol jelenleg a legtöbb hiányosság tapasztalható.

6. Az oktatás szintjein felfelé haladva egyre kevesebb roma tanuló vesz részt a képzésekben. Az iskolai lemorzsolódás fokozottan érinti e népességet.

7. Az alacsony képzettségű fiatalok munkaerőpiacon való elhelyezkedésben kiemelt szerepe van a szak- és felnőttképzésnek. (RM, 53.)

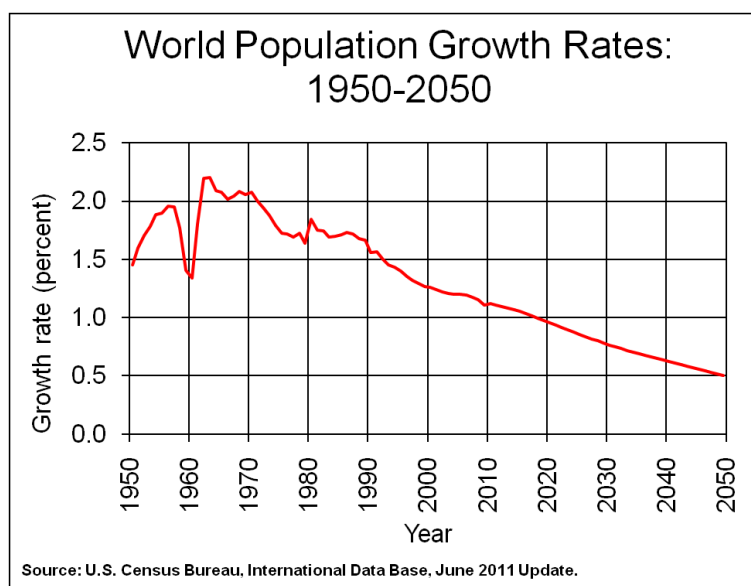
4.2. A roma stratégia lehetőségei és buktatói

A stratégia fő társadalmpolitikai hozadékát abban látom, hogy szakítani próbál a korábbi, (Szeged MJV antiszegregációs elképzelései kapcsán demonstrál) 'dekonzentráción' alapuló felzárkóztatási alapkoncepcióval. Ilyetén három elméleti ütemre kell bontani a szakpolitikák megvalósítását: az első feladat a társadalmi hátrányok azonosítása (ez nagyjából megtörténtnek tekinthető az RS-tervezet jelenlegi formája alapján l. pl. 7. melléklet), a második szakaszban a hátrányok helyben történő kiküszöbölése (a szorosabb értelemben vett társadalmi felzárkóztatás) kellene, hogy következzen. Az igazi kisebbségpolitika azonban a harmadik ütemen múlik: lesz-e társadalmi jóváhagyás/hajlandóság az etnikailag más jellemzőkkel bíró közösségek számára eltérő kulturális alapokon nyugvó gazdasági programok (etnikai regionalizmus) kidolgozásához?

Másként fogalmazva: képesek leszünk-e a többségi társadalommal elfogadtatni, hogy az ország (de az EU) versenyképességének további erodálódása csak akkor képzelhető el, ha a rendelkezésre álló lehetőségeket, köztük az etnikailag is elkülönülő humán erőforrást, annak a saját belső fejlődés szempontjából is releváns térbeli és politikai közegben szükséges kibontakoztatni?... Ez legalább annyira EU-s, mint amennyire magyar kihívás. Kisebbségkutató lévén, nem igazán vagyok bizakodó. Ugyanakkor más esélyt az EU jelenbeli világgazdasági státusának fenntartására/megőrzésére sem látok.

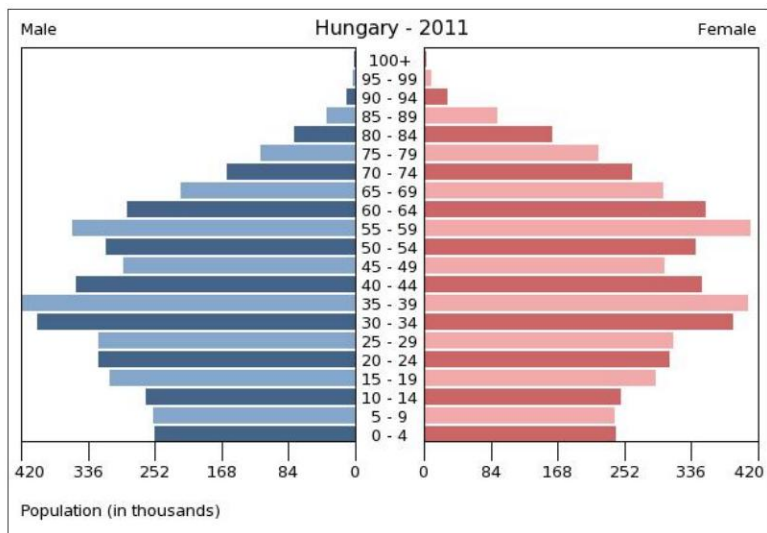
elléletek:

1. melléklet: A népszaporulat világtrendje.

Forrás: <http://www.census.gov/population/international/data/idb/worldgrgraph.php>, Id: 2011. 11. 09.

2. melléklet: Magyarország lakosságának korfája.

Forrás: <http://www.census.gov/population/international/data/idb/country.php>, Id: 2011. 11. 09.

3. melléklet: Magyarország lakosságának fő demográfiai mutatói.

Hungary

Demographic Indicators	2011	1995	2005	2015	2025
Population					
Midyear population (in thousands)	9,976	10,281	10,058	9,898	9,615
Growth rate (percent)	-0.2	-0.1	-0.1	-0.2	-0.4
Fertility					
Total fertility rate (births per woman)	1.4	1.6	1.3	1.4	1.5
Crude birth rate (per 1,000 population)	10	11	10	9	8
Births (in thousands)	96	112	97	91	81
Mortality					
Life expectancy at birth (years)	75	70	73	76	78
Infant mortality rate (per 1,000 births)	5	10	6	5	4
Under 5 mortality rate (per 1,000 births)	6	12	8	6	5
Crude death rate (per 1,000 population)	13	14	14	13	13
Deaths (in thousands)	126	145	136	126	127
Migration					
Net migration rate (per 1,000 population)	1	2	2	1	1
Net number of migrants (in thousands)	14	21	25	13	11

Source: [U.S. Census Bureau, International Data Base](http://www.census.gov/population/international/data/idb/country.php).

Forrás: <http://www.census.gov/population/international/data/idb/country.php>, ld: 2011. 11. 09.

4. számú melléklet: A magyarországi roma populáció létszámának alakulása

A roma lakosság létszáma, 1991–2021

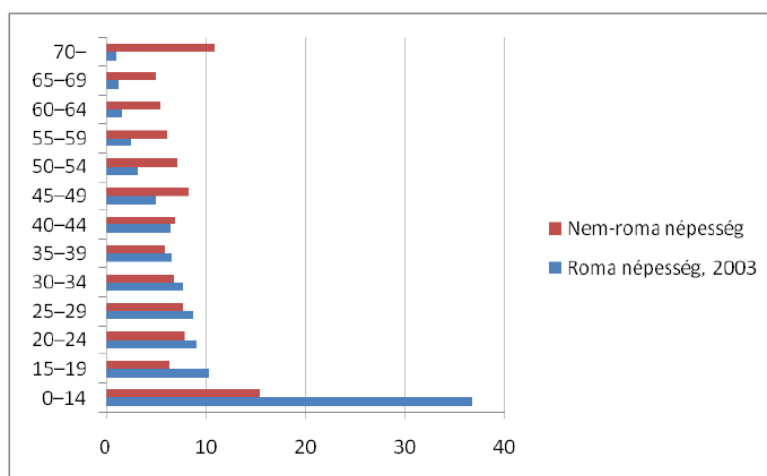
Terrületi egység	1991	2001	2011	Alap*	Alacsony	Magas
				2021		
Budapest	40 400	59 600	80 500	103 200	95 900	110 600
Közép-Magyarország	65 800	97 000	132 700	173 000	159 600	186 700
Közép-Dunántúl	22 800	31 000	39 800	49 500	45 900	53 200
Nyugat-Dunántúl	22 200	26 400	30 200	33 700	31 900	35 400
Dél-Dunántúl	63 500	72 400	79 300	84 900	82 700	86 800
Észak-Magyarország	123 800	151 500	181 900	215 500	204 300	226 500
Észak-Alföld	114 500	129 600	145 000	161 300	155 200	166 700
Dél-Alföld	35 500	41 800	48 700	56 300	53 500	59 000
Magyarország összesen	448 100	549 700	657 600	774 200	733 100	814 300

*Az előrebecslés különböző demográfiai „forgatókönyveket” feltételezve három verzióban készült.

Forrás: RS, 24. =
<http://www.kethanodrom.hu/attachments/article/1598/Strategia%20tervezet.pdf>, ld: 2011. 11. 09.

5. melléklet: Trend-jellegű demográfiai eltérések Magyarországon

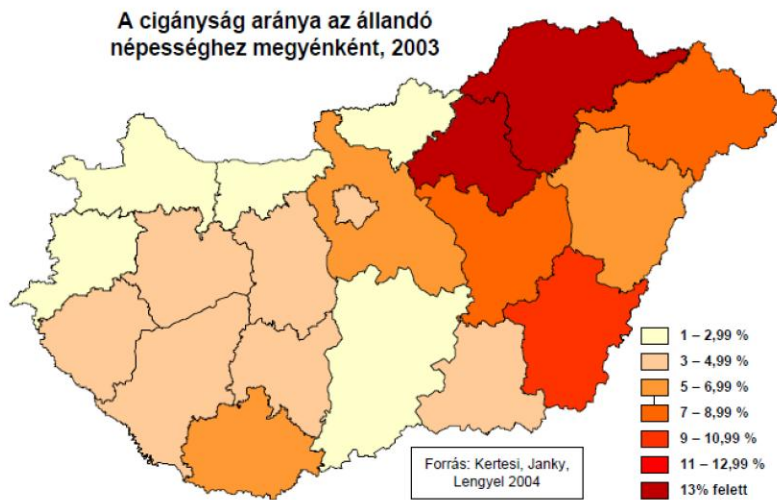
A roma és nem-roma népesség életkorcsoportos megoszlása, 2001, 2003, %

Forrás: RS, 22. =
<http://www.kethanodrom.hu/attachments/article/1598/Strategia%20tervezet.pdf>, ld: 2011. 11. 09.

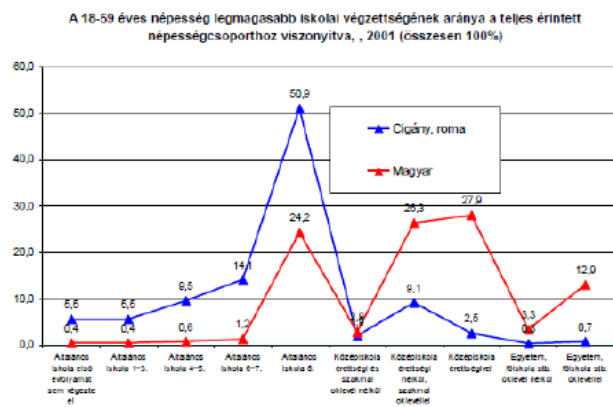

6. melléklet: A roma populáció térbeli koncentrátsága Magyarországon

Forrás: RS, 23. = <http://www.kethanodrom.hu/attachments/article/1598/Strategia%20tervezet.pdf>, ld: 2011. 11. 09.

7. melléklet: a képzettségi mutatók eltérése Magyarországon

Forrás: RS, 43. = <http://www.kethanodrom.hu/attachments/article/1598/Strategia%20tervezet.pdf>, ld: 2011. 11. 09.

Felhasznált irodalom:

Chizzali, Robert (2010): *A népesség szerkezetének átalakulása.* = Horváth Gyula–Hajdú Zoltán (szerk.): *Regionális átalakulási folyamatok a Nyugat-Balkán országaiiban.* MTA-RKK, Pécs, 145-167.

Független szakértői jelentés az európai kohéziós politika jövőjéről. = Háttér munka a DG Regionál. Panoráma, 29. szám. http://epa.oszk.hu/01400/01414/00017/pdf/2009_29_21.pdf. l.d.: 2011.04.04.

Gajdusчек György (2009): GOVERNANCE, POLICY NETWORKS – INFORMÁLIS POLITIKAI SZEREPLŐK A DÖNTÉSHOZATALBAN = Politikatudományi Szemle, 2009/2. 58-88. http://poltudszemle.hu/index.php?option=com_content&task=view&id=296&Itemid=51, l.d.: 2010. 05. 27.

Habermas, Jürgen (1994): *A cselekvésracionális aspektusai* =U.ö.: *Válogatott tanulmányok,* Atlantisz, Budapest, 223-257.

Habermas, Jürgen (é.n.): *A kommunikatív cselekvés elmélete.* ELTE SZI.TK, Budapest.

Illés Iván (2010): *A területpolitika változási irányai az Európai Unióban.* www.mrtt.hu/konferenciak/teruletfejlesztok/illes.ppt l.d.: 2011.08.04.

Körösenyi András (2009): *A népszavazás és a képviselői demokrácia viszonya.* = Enyedi Zsolt (szerk.): *A népakarat dilemmái.* DKMKA–Századvég, Budapest, 37-61.

Lengyel Imre—Mozsár Ferenc (2002): *A külső gazdasági hatások (externáliák) térbelisége.* = Tér és társadalom, XVI évf. 2002/2, 1-20. o.

Mayntz, Renate (2009): *Über Governance.* Campus, New York/Frankfurt, 171. o.

Nagy Gábor Dániel (2010): *Előszó.* = Letenyey László (szerk.): *Anti-szegregáció.* DARTKE, Szeged, 3-5. http://www.dartke.hu/files/9/176/antiszegregacio_ajanlas.hu.pdf l.d.: 2011.04.08.

Nagy Henrietta (2009): BARCA-JELENTÉS, AVAGY A REGIONÁLIS POLITIKA JÖVŐJE. <http://www.rgvi.gtk.szie.hu/datadir/content/file/letoltések/barca.pdf> l.d.: 2011.04.04.

Pap Tibor (2010): *Regionalizáció/-izmus és vagy kisebbségi intézményrendszer a területi és társadalmi egyenlőtlenségekből fakadó kihívások kezelésére.* = IV. Régiók a Kárpát-medencén innen és túl konferenci VIKÉK Közleményei (évkönyv) II. évfolyam 2-3. (No. 3-4.), Szeged, 331-336.

Petrás Endre (2008): *Kecskemét antiszegregációs terve.* = Dr. Csatári Bálint (témavezető) MTA RKK Alföldi Tudományos Intézet, Kecskemét, 2008. 60. o. <http://www.alfoldinfo.hu/kecskemét/ivs/antiszegregacio.pdf> l.d. 2011. 04.08.

Rokkan, Stein (2000): *Staat, Nation und Demokratie in Europa.* Shurksmp, Frankfurt am Main, 500.

Sarnyai Csaba Máté–Pap Tibor (2010): *The formation and transformation of the minority- and regional institutional system in Serbia of the new millennium* = Geografica Timisiensis, vol. XIX., No: 1/21010. 77-87.

Sarrazin, Thilo (2010): *Deutschland schafft sich ab. Wie wir unser Land aufs Spiel setzen.* München, DVA, 463.

Szeged MJV antiszegregációs terve – 2008.

http://www.szegedvaros.hu/letoltesek/cat_view/302-varosfejlesztes.html?start=10. l.d. 2010.08.21.

Szeged MJV fejlesztési dokumentuma.

<https://eservices.szeged.eu/eku/eloterjesztes.php?eloterjesztesID=490> l.d.: 2011.04.08.

Szűcs Norbert (2010): *Mentoráláson alapuló deszegregáció. A szegedi eset bemutatása.* = Letenyei László (szerk.): *Anti-szegregáció.* DARTKE, Szeged, 5-10. (34. o.) http://www.dartke.hu/files/9/176/antiszegregacio_ajanlas.hu.pdf l.d.: 2011.04.08.

Bertalan András

A magyar mezőgazdaság külkereskedelemre gyakorolt hatása az eu-csatlakozás óta eltelt időszakban

Nyugat-magyarországi Egyetem Faipari Mérnöki Karának Informatikai és Gazdasági Intézete

1. Bevezetés

Hosszú évtizedek óta megfogalmazott cél Magyarországon a nyugat-európai gazdaságok „utolérése”. Azonban úgy gondolom, hogy alapvető probléma az elérendő cél pontosabb definiálásának hiánya. A gazdaság, a társadalom, és a politika számára különböző jelentése van a szónak. A vállalkozók a piacok hatékonyabb működésében, a gördülékeny kereskedelmi kapcsolatokban, az egyenlő partnerként történő kezelésben szeretnék utolérni nyugati társaikat. A lakosság életszínvonalbeli növekedést, munkalehetőséget, kiszámítható jövőt szeretne. A kormányzatok pedig elsősorban a GDP növekedésével szeretnék elérni, hogy idővel Európa elitjébe tartozzunk.

A gazdaságon belül a mezőgazdaság több szempontból kiemelt szereppel bír, mivel például nagymértékben befolyásolja az export eredményeinket, hozzájárul a foglalkoztatáshoz. Az „utolérés” sikerének több kulcsmomentuma van, ennek megfelelően az elvégzett kutatások is több szempont alapján értékelik az elért eredményeket. Gyakran alkalmazott módszerek a megtermelt volumenek összehasonlítása (pl. állatállomány), vagy a gazdálkodás jövedelmezőségének vizsgálata. A különböző kutatások, természetesen nem hoznak homogén válaszokat az ágazat sikerének tekintetében, hiszen önmagában egy nagyon heterogén területről van szó. Dolgozatomban a lehetséges kutatási szempontok közül elsősorban a mezőgazdasági termékek külkereskedelmének változásait vizsgálom az EU-csatlakozás utáni időszakban, mivel az ágazat által biztosított aktívum nagyban hozzájárulhat az ország sikeréhez. A külkereskedelmi egyenleg egy olyan visszamérhető, ellenőrizhető adat, amely a célként megfogalmazott „utolérés” egyik mérföldköve lehet.

Megvizsgálom a mezőgazdasági export/import viszonyulását a teljes magyar export/import volumenhez. Mint kiderül a GDP arányos súlyánál lényegesen nagyobb szerepet játszik a külkereskedelmi forgalomban, illetve a kivitel növekedési dinamikája is meghaladja a gazdaság egészének szintjét. Jellemző példa, hogy 2010-ben ez az ágazat adta a GDP 3,8 százalékát, viszont az exportból már 8 százalékkal vette ki részét, miközben a külkereskedelmi aktívum 38 százalékát adta.

2. Mezőgazdasági külkereskedelem jellemzői

Mielőtt következtetéseket vonnánk le a mezőgazdasági külkereskedelemmel kapcsolatban, át kell tekinteni a jelenlegi helyzetet, illetve az EU csatlakozás óta eltelt időszak eredményeit, változásait.

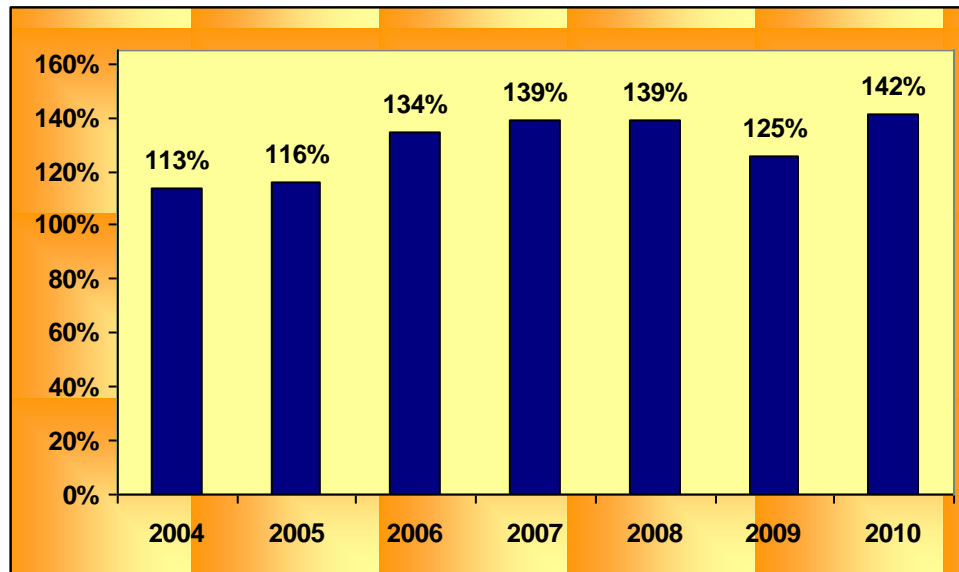
2.1 Agrárium szerepe a teljes magyar külkereskedelemben

Amikor a mezőgazdaság külkereskedelmi egyenlegének alakulását hasonlítjuk a teljes gazdaság külkereskedelmi egyenlegéhez, fontos tisztázni, hogy milyen devizában végezzük az összehasonlítást. Jelen esetben forint alapon vizsgálom a tendenciákat, az EUR alapon történő összehasonlításra egy későbbi vizsgálat során térek ki.

Magyarország egy nyitott gazdaság. Ha megvizsgáljuk a teljes külkereskedelmi forgalmat (kivitel+behozatal) arányát a GDP forintban mért szintjéhez képest, akkor látható, hogy a 2004-es 113%-ról 2010-re felment 142 %-ra (1. ábra). Tehát a nyitottság még növekedett is az utóbbi időszakban.

1. ábra

Magyar külkereskedelmi volumen aránya a GDP-hez (HUF alapon)

Forrás: KSH, 2011

A nyitottságnak számos következménye van. Gyorsabb felzárkózást tett lehetővé a kilencvenes években, azonban a gazdasági válság hatásaira is érzékenyebbé tette az országot, amely tényezőnek súlyok következményeit megtapasztalhattuk az utóbbi években.

A külkereskedelmi egyenlegben jelentős változásoknak lehettünk tanúi a 2008-as évtől kezdődően. A válság hatására jelentősen visszaesett a volumen. 2008-ról 2009-re a teljes forgalom 13,2%-al csökkent. Azonban míg az import 16,2%-os visszaesést mutatott, addig az export „csak” 10,2%-kal szorult vissza. Mivel a kivitel kisebb mértékben csökkent, ezért elindult a külkereskedelmi egyenleg látványos javulása, amely 2010-ben meghaladta az 1500 milliárd forintot. Később elindult mind a kivitel, mind a behozatal növekedése, melynek eredményeképpen napjainkra a teljes kivitel forintban mért értéke meghaladta a 2008-as szintet, és a pozitív egyenleg továbbra is fennáll (2. ábra). A 2011 augusztusi adatok alapján a tendencia tovább folytatódik, mivel az aktívum nyolc hónap alatt meghaladta az 1200 milliárd forintot, szemben az előző év hasonló időszakában kialakult 938 milliárd forintos egyenleggel.

2. ábra

Külkereskedelmi egyenlegek összevetése

Forrás: KSH, 2011

A mezőgazdaság külkereskedelmi egyenlege lényegesen kiegyenlítettebben alakult az elmúlt húsz évben és a vizsgált 2004-2010-es időszakban is. A forgalom folyamatos aktívumot mutatott, amely az elmúlt időszakban növekedni is tudott. A teljes külkereskedelmi volumen belül csak 6,8%-os súllyal szerepel az ágazat, azonban a folyamatosan pozitív egyenleg javítja az összképet. Bár a mezőgazdaságra jellemző a szezonális, az árak ellensúlyozzák a termésmennyiség változásokból adódó ingadozást, hiszen ha csökkennek a termésmennyiségek, akkor növekszik a felvásárlási ár. A mennyiségben jelentős ingadozások voltak tapasztalhatóak, például míg 2004-ben búzából és kukoricából összesen 14,3 millió tonna termelt, addig például 2007-ben alig több mint 8 millió tonna. Korábban a jelentős többletek nagyon alacsony árakat jelentettek, azonban mára a bio-üzemanyagok miatt támasztott kereslet nem engedi a gabonaárakat egy bizonyos szint alá csökkenni. A piac kiegyenlítettebbé válásának köszönhetően a külkereskedelmi egyenleg is megfelelő stabilitást mutat. Amennyiben a válságból való kilábalás esetén a külkereskedelmi szerkezete hasonló lesz a korábban tapasztaltakhoz képest, azaz az import dinamikus növekedése lesz a jellemző, akkor ismét az agrárium lehet az egyetlen aktívumot kiállító ágazat. Azonban a jelenlegi tendenciák nyomán van esély arra, hogy a külkereskedelmi többlet a teljes gazdaságot tekintve is fennmarad középtávon, mivel az importot erősítő belső kereslet lényegi növekedésére még évekig nem lehet számítani. A feldolgozó ipar pedig ideális esetben nagyobb értékben exportál termékeket, mint amekkora mértékben importál a termeléshez nyersanyagokat.

Mint látható a 2010-es aktívum 37,5%-át a mezőgazdaság adta, amely a teljes volumenhez mért 6,8%-os arányát és a teljes kivitelhez mért 8 %-os arányát figyelembe véve árnyalja a mezőgazdaság súlyának megítélését a teljes nemzetgazdaságon belül. Mivel a mezőgazdasági kivitel nagyobb része EU tagállamokba irányul, komoly szerepet játszik a magyar devizaforgalomban is, elsősorban euróval ellátva az országot. Magyarország számára rövidtávon a legnagyobb biztonságot a meglévő deviza tartalékok jelentik, ahogy

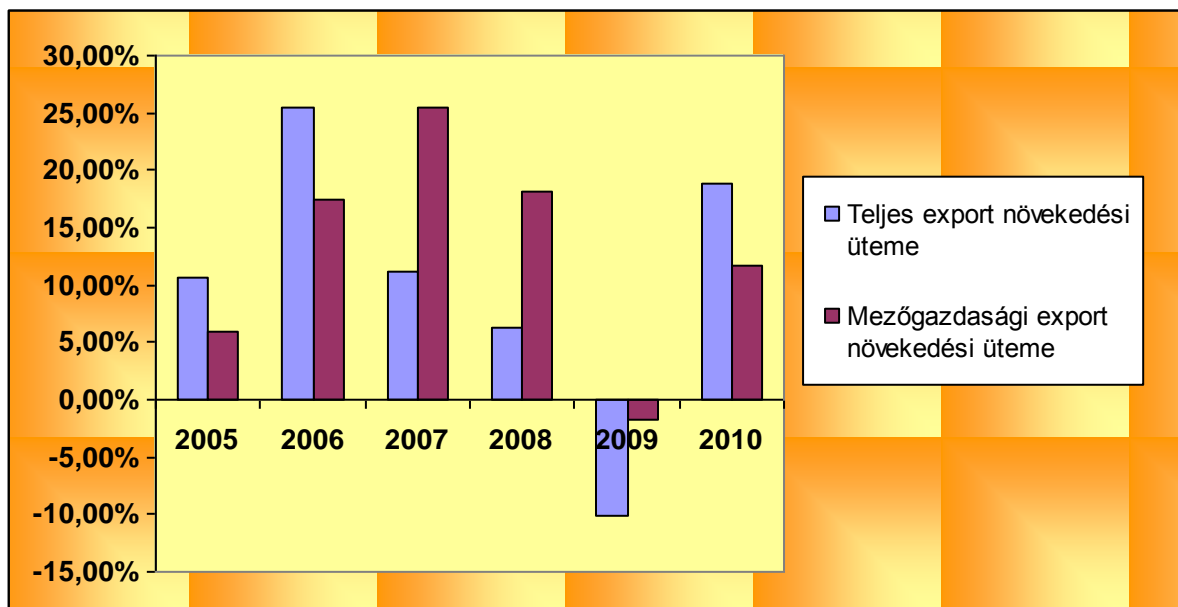
tapasztalható volt ez az IMF hitel kapcsán is. Ha figyelembe vesszük azt a tényt is, hogy a mezőgazdasági támogatásokat az EU szintén euróban utalja, még jobban felértékelődik a szektor szerepe. Például a forint jelentősebb árfolyameséseinek megakadályozására/lassítására a Magyar Nemzeti Bank többször használta a befolyó támogatások forintra váltását.

A teljes export és a mezőgazdasági export éves növekedési ütemét összehasonlítva (3. ábra) jelentős ingadozások tapasztalhatóak. A legnagyobb kilengést a 2009-es év jelentette. Ha a 2009-es évet – rendkívüli jellege miatt – nem vesszük figyelembe, akkor látható, hogy a teljes export növekedési ütem változásai nincsenek egyértelmű összefüggésben a mezőgazdasági kivitel növekedési ütem változásaival. Ezáltal a mezőgazdaság egy olyan diverzifikáló tényezőt jelent a külkereskedelemben, amely lehetővé teszi a teljes gazdaság sérülékenységének csökkentését.

A várható gazdasági válságra már 2006 óta tapasztalhattunk jeleket, hiszen a teljes exportdinamika már folyamatosan csökkent, gyakorlatilag a 2009-es adat beleillett a tendenciába. A mezőgazdaságnál nem voltak ilyen látható jelek, hiszen a 2007-es év rendkívül erősen sikerült a számos környezeti nehézség ellenére és még 2008-ban is 15% feletti növekedési ütemet tudott produkálni.

3. ábra

Export éves növekedési ütem

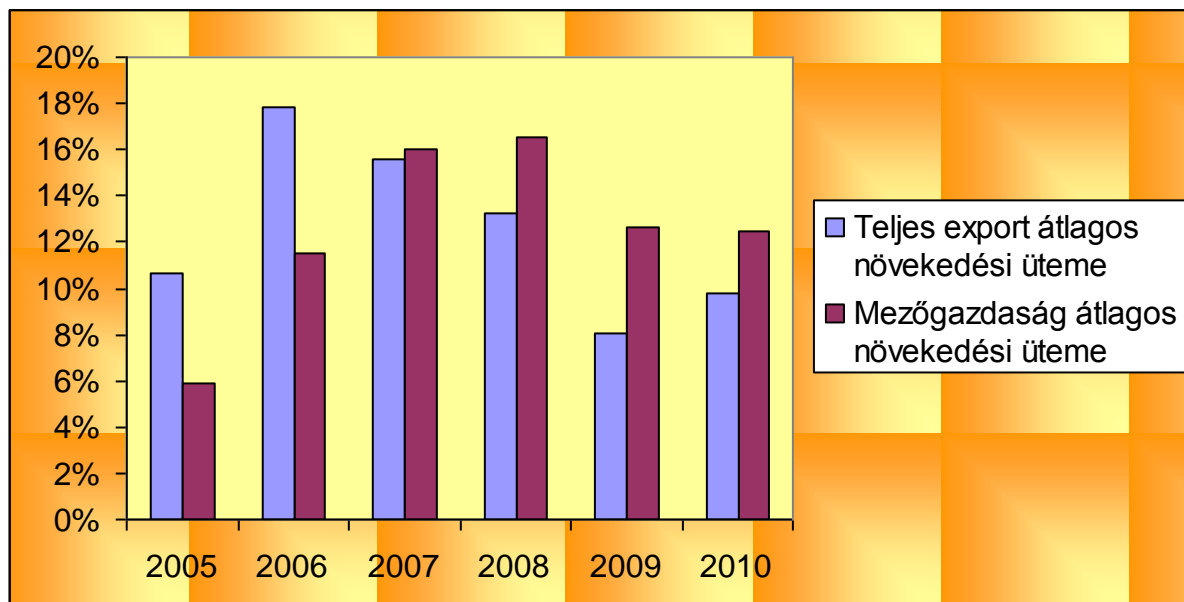

Forrás: KSH, 2011

Az EU csatlakozást követő időszakról tisztább képet ad, ha az éves átlagos növekedési ütemet vizsgáljuk 2004-es alapon (4. ábra), ezáltal jobban kivehetőek az adott időszak tendenciái. Mint látható az átlagos növekedési ütem tekintetében 2006-ig a mezőgazdaság elmaradt a teljes gazdaság teljesítményétől, azonban 2006 után jelentős előnyre tett szert, amelyet kisebb mértékben, de még 2010-ben is megtartott (mezőgazdaság 12,43%, teljes gazdaság 9,81%).

4. ábra

Export éves átlagos növekedési üteme 2004-hez képest

Forrás: KSH, 2011

A behozatal átlagos éves növekedési ütemét megvizsgálva kiderül, hogy még nagyobb eltérés tapasztalható, hiszen a teljes behozatalnál 6,8%-os, míg az agráriumnál 12,26%-os átlagos növekedést tapasztalunk. A mezőgazdasági export növekedési üteme nem tudott elszakadni az import növekedési ütemétől, azonban a magasabb bázis miatt nominálisan növekedett az aktívum. Az egész nemzetgazdaságnál tapasztalható különbség (export 9,81; import 6,8%) visszatükrözi a bekövetkezett változásokat, amelyek leginkább a 2008 utáni gazdasági átrendeződés eredményeképpen alakultak ki.

2.2. Mezőgazdasági külkereskedelem országcsoportok szerint

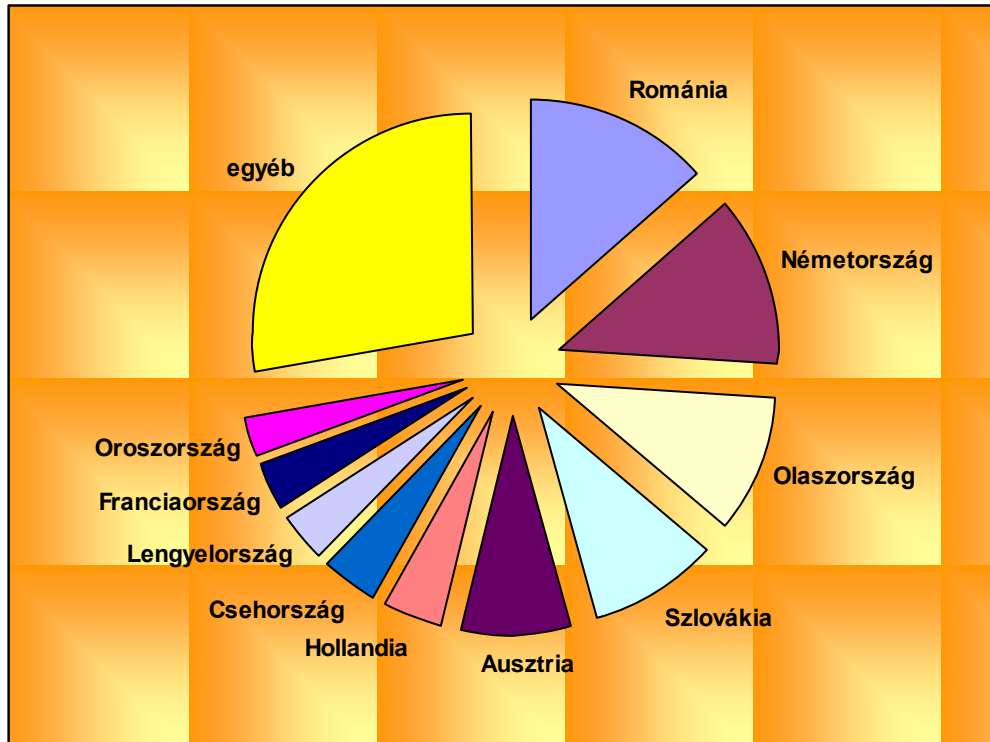
A mezőgazdasági kivitelben vannak nagyobb jelentőséggel bíró országok, mint például Románia vagy Lengyelország, azonban elmondható, hogy egyik célpont sem bír meghatározó jelleggel, egyik sem domináns. Feltűnő azonban, hogy a 10 legnagyobb befogadó közül 9 EU tagállam (5. ábra). Ez utóbbi 9 országba megy a magyar mezőgazdasági kivitel 70%-a. Az első 10-be még befért Oroszország, amely jelentősége a rendszerváltás után esett vissza drasztikus mértékben.

Az EU tagállamokkal folytatott kereskedelem ilyen szintje természetesen következik a közös piac nyújtotta előnyökből, de a földrajzi közelség is meghatározó az agrártermékek esetében. Nagyobb távolságokra csak magasabb feldolgozottságú, magasabb hozzáadott értékkel bíró termékeket érdemes kivinni. Emellett érdemes odafigyelni a keletre található államokra is, mint például Ukrajna, Oroszország, Törökország, mivel jelentős potenciált jelentenek felvevő piacként, de ugyanúgy az agrártechnika fejlődésével komoly vetélytársak is válhatnak belőlük.

5. ábra

Magyar mezőgazdasági kivitel aránya egyes országokként

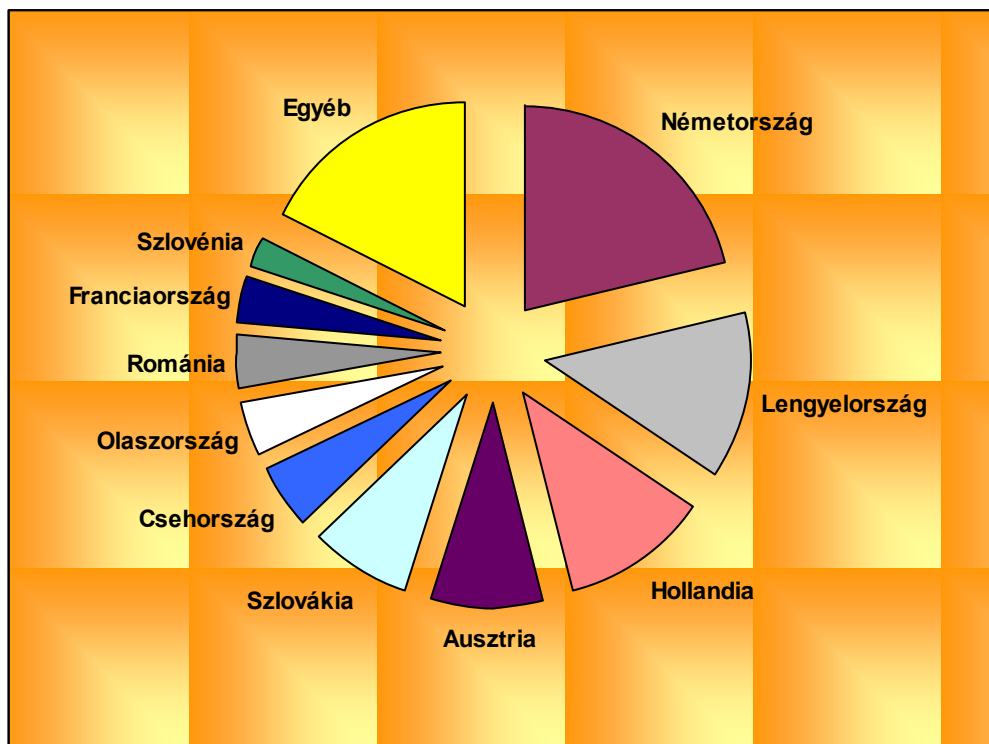
Forrás: KSH, 2011

Az első három ország esetében meghatározó a gabona, a napraforgó-olaj és a baromfihús kivitelünk. Olaszország a kukorica felvásárlásában játszik nagy szerepet, de búzát és sertéshúst is felvesz.

A behozatalban már egyenlőtlenebb az eloszlás, hiszen Németország (21,5%), illetve Lengyelország (13%) kiemelkedik a mezőnyből (6. ábra). Az első 14 helyen lévő ország közé csak EU tagállamok fértek fel. A sorrend hasonlóan alakul a kiviteli célországoknál tapasztalhatóhoz. Németországból elsősorban sajtféléket, élő állatokat (pl. szarvasmarha, sertés) importálunk, míg Lengyelországból vágósertést és sertéshúst. A sertéshús behozatala jellemző tétel az első helyen szereplő országoknál, ami komoly figyelmeztetés egy olyan termék esetében, amelyből korábban jelentős exportot bonyolítottunk. Az állatállomány csökkenésének mértéke olyan szintet ért el, amely már nem teszi lehetővé a hazai igények teljes mértékű kielégítését sem. 1990-ben még 8 millió sertés volt hazánkban, ez a szám 2010-re lecsökkent 3,2 millióra. Amíg a hatékonysági problémákat nem oldják meg a termelés során, sajnos nem lehet számítani a tendencia változására.

6. ábra

Magyar mezőgazdasági termék behozatal aránya egyes országoként

Forrás: KSH, 2011

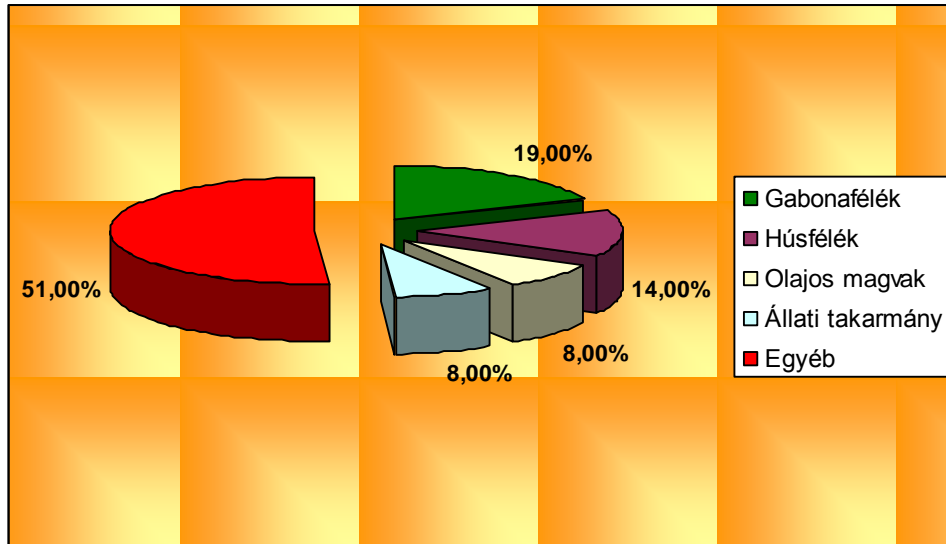
2.3. A külkereskedelem összetétele termékcsoportok szerint

Az export összetétele termékcsoportok szerint jelentős koncentrációt mutat, hiszen a gabonafélék, a húsfélék, az olajos magvak és az állati takarmányok együttesen a teljes kivitel 49 %-át adják (7. ábra). A fentiek fényében egyértelmű, hogy miért bír nagy jelentőséggel a gabonafélék termésmennyiségének és árának alakulása az egyes években.

A búza és a kukorica termésmennyiségének lényegi növelése már csak magas költségek mellett érhető el, hiszen az igénybe vehető területek mérete korlátozott, így csak technológiai váltással lehetséges a mennyiséget fokozni. Azonban nem is cél ezen termékcsoport súlyának további növelése, hiszen csökkenteni a diverzifikációt. Húsfélék tekintetében még jelentős mozgástér van az ország kapacitásait tekintve, azonban több konkurens ország lényegesen alacsonyabb költséggel tudja előállítani az állati termékeket, húst, mint Magyarország, így amíg a technológiában nem történik lényegi változás, addig haszontalan a korábbi állatlétszámok felemlegetése. A legnagyobb növekedési lehetőséget a feldolgozott termékek jelentik, hiszen azok nagyobb profittartalommal értékesíthetőek, messzebbre szállíthatóak, tartósíthatóak.

7. ábra

Egyes exportcikkek részesedése az agrárexportból 2010-ben

Forrás: AKI, Az élelmiszergazdaság külkereskedelme, 2011

Az import már diverzifikáltabb képet mutat, hiszen nincsen olyan kiugró termékkör, amely olyan jelentőséggel bírna, mint a kivitel esetében a gabonafélék. Első helyen szerepelnek az állati takarmányok, melynek jelentős része szója. Emellett elsők között szerepelnek még a tejtermékek, tojás, méz és a húsfélék, amelyeket meg tudnánk termelni helyben is, hiszen a természeti adottságaink megvannak hozzá.

3. Következtetések

A fenti adatokból látható, hogy a mezőgazdaság nagyobb szereppel bír a magyar külkereskedelmen belül, mint azt a GDP-hez viszonyított aránya mutatja. Az egyenlegben betöltött szerepe elsősorban kiegyenlítő jellegével tűnik ki, hiszen azokban az években is tud aktívumot felmutatni, amikor a nemzetgazdaság egészének szintjén az egyenleg negatív előjelű. Ezáltal kiszámíthatóbbá teszi a gazdaság jövőjének tervezését, diverzifikálttá működését. Az euró bevételeken keresztül tovább csökkenti az ország sérülékenységét, akkor is devizához juttatva a gazdaságot, amikor egyéb források beszűkülnek, illetve lassíthatja a forint árfolyamvesztését a konverziókon keresztül.

A legnagyobb felvevő piacokra vigyázni kell annak érdekében, hogy az egyenlegben meglévő stabilitás a jövőben is fennmaradjon. A kivitel megoszlása egészségesnek mondható abban az értelemben, hogy nincs domináns exportpiacunk. Azonban ha régiókat nézünk, feltűnő az EU-tagországok túlsúlya. További kockázatmegosztást jelenthetne a keletebbre fekvő országokkal való intenzívebb kereskedelem. Például Oroszország a Magyarországnál lényegesen nagyobb lakosságával fel tudná venni azt a többletet, amit a jelenleginél magasabb termésvolumen elérésével értékesíteni tudnánk. Ehhez azonban először biztosítani kell a szükséges kapacitásokat a megfelelő hatékonyság mellett. Hiába találunk vásárlókat a termékeinkre, ha nincs meg hozzá a képességünk, hogy megfelelő áron, megfelelő minőségben megfelelő mennyiséget elő tudjunk állítani. Jelenleg a magas termelési költségek miatt versenyhátrányban vagyunk az állati termékek piacán. Például míg Hollandiában egy kilogramm sertéshúst 2,6-2,7 kg takarmány-felhasználással elő tudnak állítani, addig Magyarországon a 3,2 kg is nehezen tartható.

Az elmúlt évtizedben komoly változások mentek végbe a világgazdaság szerkezetében, amelyeket a gazdasági válság csak felgyorsított. A fejlődő országok szerepe megnőtt (pl. Brazília, Kína, India). Kína és India a világ két legnépesebb országa, és egyikük sem tudja olyan mértékben növelni agrárkibocsátását, amekkora mértékben növekszik lakosságuk, így behozatalra szorulnak. Hatalmas potenciál rejlik tehát ezekben az országokban. Sajnos a nagy távolság miatt az élelmiszerek tekintetében nem könnyű megtalálni a jövedelmezően exportálható termékek körét, de a vízi útvonalak fejlesztése (pl. Duna jobb kihasználása) csökkenteni tudna a szállítási költségeken (SZILVÁSSY Z., 2009). A nagyobb hozzáadott értékű, jobban tartósítható élelmiszerek esetében már a szállítási költségek sem szerepelnek akkora súllyal az árképzésben, így mindenképpen hangsúlyt kell helyezni a feldolgozásra, az élelmiszeripar fejlesztésére.

Ebben az esetben még az sem gond alapvetően, ha külföldről importáljuk az élő állatot, amennyiben azt feldolgozva pl. szalámi formájában exportáljuk egy magasabb áron. Természetesen foglalkoztatási szempontból előnyösebb, ha már az élőállat előállítás is hazánkban folyik.

Összességében a behozatalnál törekedni kell arra, hogy amit helyben is elő tudunk állítani, azt ne hozzuk be külföldről. A behozatalban jelentős szerepet játszanak a tejtermékek. Magyarország szarvasmarha állománya az 1990-es 1,5 milliőről 2010-ig 682 ezerre csökkent. Az ágazatban olyan jövedelmezőségi gondok adódtak, amelyek sok üzem bezárásához vezettek (POGÁNY É. – SEBESY ZS. – TESCHNER G. – TROJÁN SZ, 2011). Az új technikákkal, pl. biogáz üzem építésével egybekötött fejlesztések jövedelmezővé tehetik a termelést, azonban a beruházás tökeigénye meghaladja a legtöbb termelő képességeit. Ha az ország meg tudja oldani a hatékonysági problémákat és egy egységes koncepciót tud követni

az elkövetkezendő években, akkor nyitott a lehetőség a további növekedésre (SZÚCS I.-KOVÁCS K. – VÁTNUS, 2007).

A mezőgazdaság külkereskedelmének fejlesztése csak a magas szintű technológiával rendelkező üzemek közreműködésével mehet végbe. A hatékonyság kritériumának csak a nagy volument, koncentráltan, alacsony költségen előállítani tudó vállalkozások tudnak megfelelni. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy a kisüzemeknek nincs jövőjük. A belső fogyasztásban, a hazai piacra történő termelésben nagy jelentőséggel bírnak a kisebb üzemi mérettel, hagyományosabb technológiákkal működő vállalkozások, termelők. Egy 150-es tehénelétszámú telep nem tud tejet exportálni, csak ha szövetkezik más termelőkkel, vagy integrátoroknak adja el a tejet. Sajnos Magyarországon a szövetkezés még gyerekcipőben jár és nem mutat érdemi fejlődést a folyamat (ROMÁNY P., 2009). A közvetítőkön keresztüli értékesítés pedig csökkenti a termelők profitját, így vagy nem jövedelmező a termelés, vagy az áremeléssel csökken versenyképességük. A helyi értékesítési hálózatokba viszont be tudnak kapcsolódni, hiszen akik megtehetik, inkább vásárolnak helyi árukat olyan termelőktől, akiket ismernek. A vásárlók akár még magasabb áron is keresik az ilyen termékeket, mivel nagyobb a bizalom irányukba. Ezt igazolja egy friss kutatás is (KASZA GY.- FEHÉR O. – KISPÁL J. – ÓZSVÁRI L., 2011), amely szerint Magyarországon még a nemzetközi áruhálzancoknál is 70% felett volt a kínált magyarországi élelmiszerek aránya.

Összességében úgy gondolom, hogy az elmúlt 7 évben a mezőgazdaság a külkereskedelmi forgalom tekintetében jól teljesített, a jövőben pedig megfelelő hozzáállással nagy lehetőségei lesznek. Természetesen az eredményességnek más aspektusai is vannak, azonban az általam vizsgált szempontok alapján úgy gondolom, hogy a magyar mezőgazdaság sikert ért el, ami ha jelenleg nem is elegendő az „utolérés”-hez, de európai viszonylatban a magyar gazdaság teljesítményének szinten tartásához mindenképpen hozzájárul. A gazdasági válságból történő kilábalás után pedig megfelelő alapot szolgáltatathat a felzárkózáshoz.

Források

Agrárgazdasági Kutató Intézet – Az élelmiszergazdaság külkereskedelme Budapest, 2011

KASZA GY.- FEHÉR O. – KISPÁL J. – ÓZSVÁRI L. (2011): Magyarországi eredetű élelmiszerek részesedése a hazai kiskereskedelemben

Gazdálkodás, 55. évfolyam 2. szám 143. o.

Központi Statisztikai Hivatal – Stadat adatbázisok

Központi Statisztikai Hivatal – Mezőgazdaság 2010

POGÁNY É. – SEBESY ZS. – TESCHNER G. – TROJÁN SZ. (2011): A tejtermelés bevételei a nyugat-dunántúli társas vállalkozásokban Gazdálkodás, 55. évfolyam 4. szám 378. o

ROMÁNY P. (2009): Felértékelni az agrárgazdaságot?

Gazdálkodás, 53. évfolyam 2. szám 168.o.

SZILVÁSSY Z. (2009): Folyami hajózás és a magyarországi gabonaexport

Gazdálkodás, 53. évfolyam 2. szám 173.o.

SZÚCS I. – KOVÁCS K. – VÁNTUS A. (2007): Üzemtan II.

Debreceni Egyetem Agrár- és Műszaki Tudományok Centruma Agrárgazdasági és Vidékfejlesztési Kar, Debrecen 2007

Závecz Szilvia:

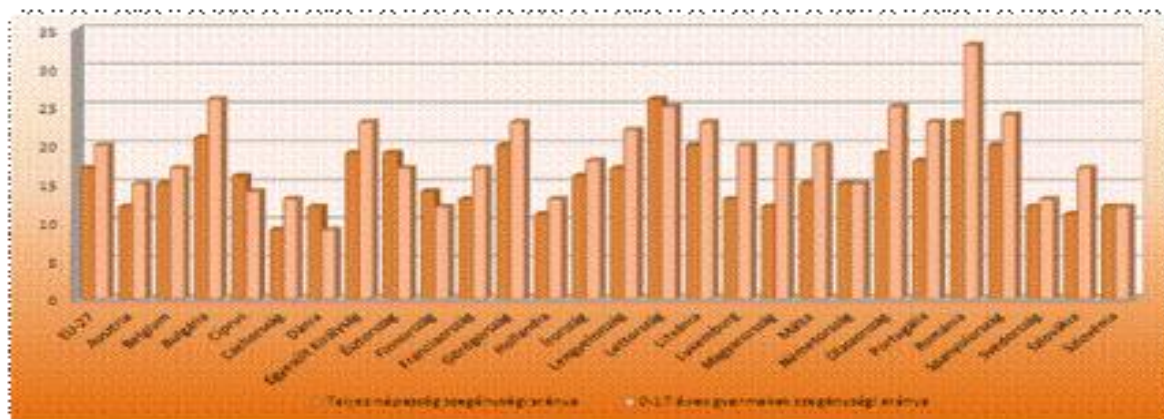
A gyermekszegénység ellen folytatott küzdelmek az Európai Unióban

Az európai jóléti államok többségének a legnagyobb kihívása, hogy felépítésük olyan múltbéli társadalmi szerkezeten alapul, melyre stabilan fennálló 2 szülő családok, magas szintű foglalkoztatás volt a jellemző. Napjainkban ezek a paraméterek jelentősen megváltoztak, ehhez pedig kevésbé alkalmazkodni tudó országok esetében fokozatos növekedésnek indult a gyermek körében a szegénység. A gyermekszegénységet, mint önálló problémát, csak nemrégiben állította az Európai Unió a figyelem középpontjába, azonban hamar nyilvánvalóvá vált az ügy jelentősége, miszerint a gyermekszegénység leküzdésével jelentősen gyengíthető a szegénység generációk közötti átörökítése, esetleges „újratermelődése”.

A gyermekarcú szegénység egyre égetőbb társadalmi probléma. A gyerekek alkotják a társadalom legkiszolgáltatottabb szegmensét, önhibájukon kívül is bennrekedhetnek a társadalmi egyenlőtlenségek örödi körében. A létbizonytalanság és a szűkösség, a megfelelő minták hiánya, nem készíti fel őket a társadalmilag elfogadott normák szerinti felnőtt létre, ez pedig a társadalmi problémák állandósulását jelenti, valamint a szegénység generációról generációra történő öröklődését. Szociálpolitikai megközelítésből azért létfontosságú a gyermekszegénység megfékezése, mert a korai életkorban tett befektetések jóval hatékonyabbnak mutatkoznak, a későbbi, kiegyenlítő célú beavatkozásokhoz képest, továbbá a gyerekekbe fektetett összegek idővel a szociális költségek terén megtakarításként jelentkeznek.

A gyermekszegénység mérésére, (mint az általános szegénységi vizsgálatokhoz is) az ún. szegénységi küszöböt alkalmazza a statisztika, ez a medián ekvivalens jövedelem 60%-a nemzeti valutában. Aki a küszöbjövedelemnél kevesebb jövedelemmel rendelkezik, szegénynek számít. Az Európai Unióban körülbelül 80 millió emberre becsülik a szegények

1. ábra: Jövedelmi szegénységi arány a teljes népesség és a gyerekek körében az Unió tagállamaiban 2009-ben

arányát, ebből 20 millió gyermek. Az átlagos gyermek jövedelmi szegénységi aránya az Unióban 2009-ben 20%-os volt.³³

Forrás: Saját készítésű diagram a KSH[2010]:Statisztikai Tükör - A szegénység és a társadalmi kirekesztődés (Laekeni indikátor 2009), KSH, Budapest, 2010. IV. évf. 91. szám alapján

A gyermekszegénység aránya az északi országokban a legalacsonyabb, Dániában csupán 9%. A legrosszabb szegénységi aránnyal Románia rendelkezik, 33%-kal.³⁴ Magyarország gyermekszegénységi rátája az EU átlagával egyenlő, így a középmezőnyben helyezkedik el. A gyermekszegénységi arányt a teljes népesség szegénységi arányával is összevetve megállapítható, hogy a legtöbb uniós országban a gyerekeket jobban fenyegeti a szegénység, mint a teljes népességet. Ez az arány Románia után Magyarországon a második legmagasabb.

1. táblázat: Tagállamok pozíciója a gyermekszegénységi kockázat EU átlagához és a teljes népesség szegénységi kockázatához viszonyítva (2009)

		Gyermek szegénységi kockázat az EU átlaghoz képest		
		Alacsonyabb legalább 3%-kal	EU átlag körül mozog	Magasabb legalább 3%-kal
Gyermek szegénységi kockázat a teljes népességhez viszonyítva	Alacsonyabb	Szlovénia, Finnország, Észtország, Dánia, Ciprus		Lettország
	Max. 4%-kal magasabb	Ausztria, Belgium, Csehország, Franciaország, Németország, Spanyolország, Svédország, Hollandia		Görögország, Litvánia
	Legalább 5%-kal magasabb	Szlovákia	Málta, Magyarország , Luxemburg, Lengyelország, Írország	Románia, Portugália, Olaszország, Bulgária, Egyesült Királyság

Forrás: Saját készítésű táblázat a KSH[2010]:Statisztikai Tükör - A szegénység és a társadalmi kirekesztődés (Laekeni indikátor 2009), KSH, Budapest, 2010. IV. évf. 91. szám alapján

Az 1. táblázatban összesítve látható az uniós átlaghoz és a teljes népesség szegénységi kockázatához viszonyított gyermekszegénységi arány, amely megmutatja, hogy egyes tagállamoknak milyen irányba kell mozdulni a gyermekszegénység csökkentése érdekében. A

³³ **Központi Statisztikai Hivatal [2010]:**Statisztikai Tükör-A szegénység és a társadalmi kirekesztődés (Laekeni indikátor 2009), KSH, Budapest, 2010. IV. évf. 91. szám

³⁴ **Központi Statisztikai Hivatal[2010]:**Statisztikai Tükör - A szegénység és a társadalmi kirekesztődés (Laekeni indikátor 2009), KSH, Budapest, 2010. IV. évf. 91. szám

legutolsó oszlop és sor a táblázatban mutatja a gyermekszegénység szempontjából legproblémásabb országokat. A legutolsó oszlop esetében a gyermekszegénységi kockázat az EU átlagához képest legalább 3%-kal magasabb. A legutolsó sor azokat az országokat foglalja magában, ahol a gyermekszegénységi arány legalább 5%-kal magasabb a teljes népességhez viszonyítva. A bal felső sarokban a legjobb eredménnyel rendelkező országokat, a jobb alsó sarokban pedig a legrosszabb helyzetű országokat találjuk. Az utóbbiak esetében kétirányú javulást is el kellene érni, egyrészt közelíteni kellene a gyermek szegénységet az uniós átlaghoz, továbbá a teljes népességhez viszonyított gyermek szegénységi arányt csökkenteni kellene.

A tagállamok gyermekszegénység kezelése terén elért teljesítményüket az alapján értékelik, hogy egyes tagállamok miként kezelik a gyermekszegénységet befolyásoló három legfőbb tényezőt, ezek a következők: állástalan háztartásokban élő gyermekek, munka melletti szegénység kockázatának kitett háztartásokban élő gyermekek, szociális transzfereknek a gyermekszegénységre gyakorolt hatása. Ezek alapján a tagállamokat négy fő csoportba sorolhatjuk:³⁵

- ✚ *A csoport:* Ezekre az országokra a magas foglalkoztatottság és a magas összegű, hatékony szociális transzferek a jellemzőek. Ide tartozik: *Ausztria, Ciprus, Dánia, Finnország, Szlovénia, Hollandia, Svédország, Észtország, Franciaország*
- ✚ *B csoport:* A gyermekszegénység csökkentése tekintetében átlag alatti eredményeket értek el. Ezekben az országokban a fő problémát az állástalan háztartásokban élő gyerekek nagy száma jelenti, így az ő esetükben javítani kell a szülők foglalkoztatási rátáit. Ide tartozik: *Belgium, Csehország, Németország, Írország, Magyarország, Bulgária*
- ✚ *C csoport:* Ezen országok esetén magas a szülők állástalansága, sok esetben alacsony a munkaintenzitásuk (részmunkaidősek) és jelen van a munka melletti szegénység problémája. Ez utóbbi jelenség az alacsony béreknek tudható be. Ide tartozik: *Málta, Egyesült Királyság, Szlovákia, Litvánia, Lettország, Románia*
- ✚ *D csoport:* Esetükben alacsony az állástalan háztartásokban élő gyermekek aránya, viszont igen magas a családok körében a munka melletti szegénység, ami a szociális kiadások alacsony szintjével és hatékonyságával párosul. Ide tartozik: *Görögország, Olaszország, Luxemburg, Lengyelország, Portugália, Spanyolország*

Azok a leghatékonyabb uniós szakpolitikák, amelyek több fronton is kezelik a gyermekszegénységet, sikeresen kapcsolnak össze egy általános módszert a legsebezhetőbbeket megcélzó intézkedésekkel.³⁶ Azonban a szegénység több dimenziós, és tagországonként eltérőek a tulajdonságai, így ami az egyik országban hatékony szakpolitikának bizonyul, nem feltétlenül hatásos egy másik tagországban. A szegénységi kockázattal járó tényezők elemzése alapján Magyarországra az alábbi szegénységi profilt

---

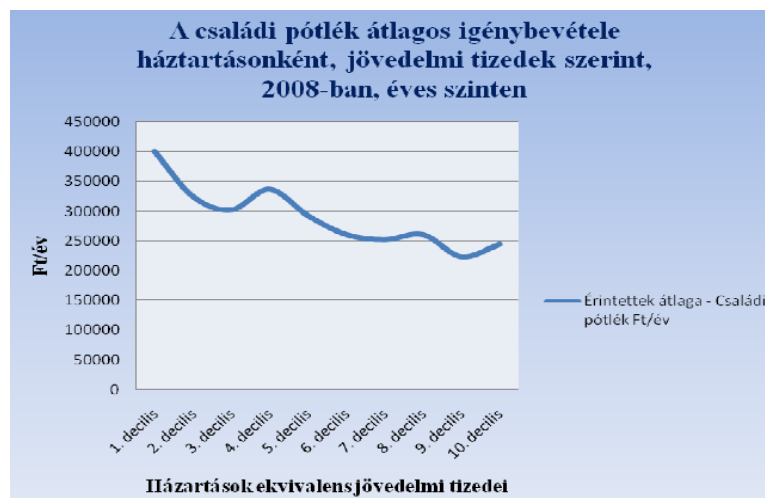
³⁵ **TÁRKI [2011]:** Child well-being in the European Union-Better monitoring instruments for better policies, *Social Research Institute*, Budapest, 2011

³⁶ **Európai Közösségek [2008]:** Az EU szociális védelemmel és társadalmi integrációival kapcsolatos folyamata- Tematikus tanulmány a gyermekszegénységgel kapcsolatos szakpolitikai intézkedésekről, *Európai Közösségek Hivatalos Kiadványainak Hivatala*, Luxemburg, 2008

állítottam fel: azok tekinthetők hazánkban a szegény által veszélyeztetettnek, akik laza munkaerőpiaci kapcsolattal rendelkeznek, alacsony a végzettségük, legalább 3 gyermekes háztartásban vagy csonka családban, az ország keleti felén, községben élnek.

A kutatás második részében a hazai szegénységi profil alapján a magyar szociális rendszer hatékonyságát vizsgáltam, melyet 2 dimenzióban valósítottam meg. Egyrészt tanulmányoztam a támogatások célzottságát, másrészt a támogatások szegénységre kifejtett hatását. Azért fontos a két tényező külön bontása, mert lehet egy segély jól célzott, hogyha olyan alacsony összeget juttat a rászorulóknak, ami nem hat a társadalmi helyzetükre. Célzottság vizsgálatot a legfrissebb TÁRSZIM 2008-as mikroszimulációs modellel a családtámogatási rendszeren végeztem el. A háztartások ekvivalens jövedelmi decilisei közötti szubvenciók megoszlását igyekeztem elemezni. Akkor tekintettem egy támogatást jól célzottnak, ha az első és a második decilisbe képviseltette magát nagyobb számban. A családtámogatási rendszerek a családok számára általában két a gyermekvállalásból származó „hátrányt”, szegénységi kockázatot próbálnak redukálni, az egyik a gyermekvállalással járó többletterhek, a másik az otthon maradó szülőnek a gyermekvállalással kiesett keresete. A családtámogatási rendszer vizsgálata során arra jutottam, hogy több azoknak a támogatásoknak az aránya, melyek univerzálisak, mint amelyek jövedelemszinthez kötöttek. Véleményem szerint ez a családtámogatási rendszer a szegény jövedelmű háztartásokat kevésbé ösztönzi gyermekvállalásra, mint a magasabb jövedelműeket.

2. ábra: A családi pótlék átlagos igénybevétele háztartásonként, jövedelmi tizedek szerint, 2008-ban, éves szinten

Forrás: Saját készítésű TÁRSZIM 2008 alapján

Egyedül a családi pótlék tekinthető univerzális formája ellenére jól célzottnak (2. ábra), ugyanis, jövedelemvizsgálattól függetlenül eléri, hogy az alacsonyabb decilisekben magasabb legyen a támogatottak száma. A GYET is még jól célzottnak mondható, bár véleményem szerint munkára ellenősztönző hatása van pont az alsóbb decilisekben.

Úgy gondolom, hogy a GYES esetén változtatásokra van szükség, mely során a szűktett maximum-minimum elvet lehetne alkalmazni. A GYES alanyi jogon járhatna tovább, de biztosított jogviszonyhoz kötném a mértékét. Aki nem rendelkezik biztosított idővel, őket egy minimális összeggel támogatnám, ezzel munkára ösztönözve gátolnám az egyenlőtlenségek növekedését. A GYED és a családi adókedvezmény szelektál a háztartások

között azáltal, hogy járulékfizetéshez köti a támogatást, és bár a szegényebb háztartások egy része kimarad a szubvencióból, munkaösztönző hatása miatt fontosnak tartom.

A hatásosság vizsgálat során a háztartások jövedelmi deciliseinek vizsgálata bizonyította, hogy a támogatások az alsóbb decilisekben eredményesebbek. A korcsoport alapú elemzésnél (2. táblázat) megállapítható, hogy proporcionálisan nő a szociális ellátások hatásossága a korcsoportok szegénységi kockázatával.

2. táblázat: A szegény családban élő népesség korösszetétel szerinti változása a szubvenciók hatására

Korcsoportok	Jövedelmi szegénységi arány társadalmi juttatások nélkül		Jövedelmi szegénységi arány társadalmi juttatások nélkül (de nyugdíjjal)		Jövedelmi szegénységi arány	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009
0-17	52	51	47	46	20	21
18-24	44	43	30	28	18	18
25-49					12	13
50-64					9	8
65 -	89	88	10	9	4	5
Összesen	52	51	30	29	12	12

Forrás: Saját készítésű táblázat a KSH[2010]:Statisztikai Tükör - A szegénység és a társadalmi kirekesztődés (Laekeni indikátor 2009), KSH, Budapest, 2010. IV. évf. 91. szám alapján

A jövedelemfüggő támogatások hatásossága már kevésbé volt ennyire egyértelmű, az igénybevevők kicsi arányán volt képest eredményesen változtatni, a rászorultsági alapú támogatási forma ellenére pedig az igénybevevők közül így is maradtak ki szegények.

A célzottság és a hatásosság együttesen alkotják a hatékony szociális ellátórendszer alapját. Az elemzés során, ahol a gyermekszegénység csökkentése volt a fő szempont, arra jutottam, hogy bár a magyar ellátórendszer jól teljesít, egyes támogatások esetén alacsony hatékonysággal működik. Az állam részről a családtámogatások esetében a magas jövedelműek gyermekszám növelése vált sarkalatos céllá. Napjainkban több okból is, részben az előregedő lakosság mellett a szociális juttatások hosszú távú finanszírozhatósága miatt szükséges lenne, hogy a családtámogatási rendszer ösztönözze a gyermekvállalást. Továbbá migrációra erősen érzékeny országunknak törekednie kell a kedvező családtámogatási rendszerrel a meglévő családok marasztalására. Így a magyar családtámogatási rendszerrel kapcsolatban levonhatjuk azt a következtetést, hogy nem lehet csak a legszegényebb rétegek prioritásával foglalkozni a középosztály hátrányára. Magyarország számára is, mint a legtöbb sikeres tagország esetében, azok a szakpolitikák lehetnek eredményesek, ahol az általános támogatást a legsérülékenyebbeket célzó szakpolitikával kombinálják. Hazánk esetében ilyen szakpolitika a „Legyen jobb a gyerekeknek!”³⁷ nemzeti stratégia keretein belül működő „Széchényi Gyermekesély Program”, amely a hátrányos helyzetű területeken élő gyerekek segítségét célozza. Azért fontos az ország számára egy 25 évre szóló generációs stratégiát kidolgozni, mert a gyerekek társadalmi integrációja több évtizedes, folyamatos erőfeszítéseket igényel. Európai Uniós kezdeményezések is vannak a tagállamok gyermekszegénység csökkentése érdekében, ilyen az Európa 2020 stratégia, mely öt területre, köztük a szegénység

³⁷ <https://hirkozpont.magyarorszag.hu/hatteranyagok/gyerekeknek> (Letöltés:2011. október 7.)

felszámolására fókuszál a fenntartható, élhető jövő érdekében. A stratégia 50%-kal szeretné 2020-ra csökkenteni az uniós gyermekszegénység mértékét.

Napjainkban a válság hatására egyre szaporodnak a kérdőjelek a túlméretezett szociális ellátórendszer fenntarthatósága körül, sűrűn hangoztatva, hogy esetleges megoldás a problémákra a jóléti funkciókon belüli magas arányú szociális kiadások megnyirbálása. Úgy gondolom, hogy még ha ez szükségszerűvé is válik, a legfontosabb, hogy a gyerekekre szánt támogatások ne sérüljenek, hiszen ők a jövőnk és jobbesetben egyszer épp ezen szociális ellátórendszer finanszírozói is.

Felhasznált irodalom:

Központi Statisztikai Hivatal [2010]: Statisztikai Tükör-A szegénység és a társadalmi kirekesztődés (Laekeni indikátor 2009), *KSH*, Budapest, 2010. IV. évf. 91. szám

TÁRKI [2011]: Child well-being in the European Union-Better monitoring instruments for better policies, *Social Research Institute*, Budapest, 2011

TÁRSZIM [2008]: Mikroszimulációs modell

Európai Közösségek [2008]: Az EU szociális védelemmel és társadalmi integrációival kapcsolatos folyamata- Tematikus tanulmány a gyermekszegénységgel kapcsolatos szakpolitikai intézkedésekről, *Európai Közösségek Hivatalos Kiadványainak Hivatala*, Luxemburg, 2008

Internetes forrás:

7.) <https://hirkozpont.magyarorszag.hu/hatteranyagok/gyerekeknek> (Letöltés:2011. október

Tematikus program

Magyarország helye és helyzete az Európai Unióban

- Utolérés és alkalmazkodás -

A Professzorok az Európai Magyarországért Egyesület konferenciája

2011. november 11.

Helyszín: Országos Egészségfejlesztési Intézet, 1096 Budapest, Nagyvárad tér 2. III. emeleti tanácsterem.

9:15-10:00: Érkezés, regisztráció

A konferencia levezető elnöke: Dr. Kemény László, politológia professzora

10:00: Megnyitó: Dr. Demetrovics János, akadémikus, a PEME elnöke

10:15: - 11:00 Nyitó plenáris előadás:

Magyarország helye és helyzete az Európai Unióban - Utolérés és alkalmazkodás

Előadó: Prof. Dr. Mihályi Péter, egyetemi tanár, a veszprémi Pannon Egyetem és a budapesti Közép-Európai Egyetem professzora, a PEME tudományos alelnöke.

11:00 – 11:10 Rövid szünet

11:10 - 15:00 Phd. hallgatók előadása (kérdések és hozzászólások)

- 1. Schlosser Mátyás:** Cement kompozit kísérletek hazai nád felhasználásával
- 2. Horváth Sarolta Noémi:** Városrégiók fejlődése Magyarországon és az Európai Unióban
- 3. Dávid Viktória:** Új tendenciák az Európai Unióban a könnyűszerkezetes készházak területén
- 4. Keresztes János:** Papírból fát, avagy hogyan tudunk a lebomló csomagolóanyagok fejlesztésével hozzájárulni környezetünk élhetőbbé tételében
- 5. Pap Tibor** A társadalmi felzárkóztatás kohéziós hozadéka: az EU – eddig – hiányzó kisebbségpolitikájából fakadó hatékonyság veszteség és a felszámolását célzó szakpolitikák

6. **Bertalan András:** A magyar mezőgazdaság külkereskedelemre gyakorolt hatása az EU csatlakozás óta eltelt időszakban
7. **Závecz Szilvia:** A gyermekszegénység ellen folytatott küzdelmek az Európai Unióban

15:00: A konferencia értékelése és bezárása